

125

De Veritate.

Veritas candorem amat, latebras odio habet,
fucos horrescat, aditus patentes quaerat. Libe-
ra veritas est, servire nescit, aliena umbra le-
gi non vult, suo lumine delectatur, cum servili
ignavoq; hominum genere commercium non
habet, solis liberis et speculantibus pecto est.

Seneca.

Cunctis esto bonus, nemini blandus, paucis
familiaris, omnibus aequus, ad iram tardus,
ad misericordiam pronus, in adversis fortis, in
proprietis cautus et similis.

~~17. 670~~

J. Schütz, J. J. J.

R. J. Gilhausen

MEMORIALIS JURIDICE
AD

INSTITUTIONUM
IMPERIALIUM, PANDE-
CTARUM, ut & Paratitlorum,
Wesembecii JC. Germaniæ præ-
clarissimi seriem succinctâ methodo
directi,

PARS POSTERIOR,
Quâ

*Schematismi Tituli ac
Numeri cujuslibet, quotquot va-
stissimum sive Pandectarum, sive Pa-
ratitlorum Wesembecii pelagus inun-
darit, concisè exhibentur.*

Authore

JOACHIMO Schulken/Neo-
Brand-Megap. Jurium
Candidato.

Jena Typis JOHANN: BEITH-
MANNI, Anno 1622.

VIRIS-JUVENIBUS.

*Ut Pro sapie Nobilioris coruscatione
fulgidissimis; ita sive Eruditionis,
sive indolis, sive morum, spei virtutumq;
sublimitate admodum Pras
stantibus,*

Dn. WILHELMO-FRIDERICO à Kottleben in Kottleben.

Dn. JAN-ALBERTO von der Trenck in Scharlaken & Kachstücken.

Dn. JOANNI ab Drostin/
Dn. JOACHIMI in Quilow & Damberg &c. Hæreditarii optimi Parentis filio optimo.

Dn.

Dn. BARNIMO à Karnis /
Dn. JOACHIMI in Karnis & Neio
des &c. filio spei pinguioris
ac dilectifs.

Dn. FRIDER: RUNGIO,
&

Dn. MARTINO Gerdes /
JCriffimorum magnorum filiis
magnis, SS. LL. Studiosis
solertifs.

*Dnn. Meccœnatibus & Amicis
officiosè honorandis,
L. Mq;
inscribendam.*

Joachimus Schulke.

A 2

Ad

Ad Lectorem.

A Nnus ferè revolvi-
tur, Lector amice, ex quò
postulatis quorundam Viro-
rum-Juvenum LL.SS. devo-
tissimorum in aperiundo Pan-
dectarum Collegiò locum, pro-
ut debebam, relicturus, pro-
vinciam Paratitorum VVe-
sembecii Jcti incomparabilis
& optimè de Republicâ litera-
riâ meriti privato conatu in
almâ hâc Jenensi memoritèr
explicandorum suscepi, & sus-
ceptam

ceptã paucis abhinc septima-
nis cum Deo presentibus Col-
legis XV. feliciter absolvi:
sed quia placebat, ut vel tibris
vel partibus Pandectarum
pro iuvandã memoriã, quæ
aliàs labilis esse dicitur, con-
querente Justiniano in l. 2. §.
16. C. de vet. jur. enuc. sche-
matis mi quidam vel certæ dis-
positiones. quæ à quolibet pro
cujuscunq; dexteritate in ta-
bellas facilè redigi possent, sub-
jicerentur; utique & huic ac-
quieturus corrente calamo,

A 3

quod

quodjam offero, totius Juris
Civilis 50. Ictorum libris,
quorum ad seriem suam VVe-
sembecius laborem direxit, fu-
sissimè comprehensi, brevia-
rium exindè deduxi, ita qui-
dem ut quod singuli tituli sive
Pandect. in specie, sive Parat.
Vvesemb. ambitu suo latiori
concluderent, eòdem ceu sum-
mario succinctè, quantum ad
ipsam medullam, representa-
retur. Nec quoque materia
aptitudo obstiterit, quò minus
hae ipse summa in formam
Schema-

Schematum methodicè propo-
sitæ recto ordine disponi, ac per
certas suas classes actualitèr
præfigurari possint, quod ipsū
cujuslibet tamen arbitrio com-
missum voluerim. Ceterū
quia labor iste, qualiscunque
fuerit, rectius Institutionibus
præmissis conjungi posse vide-
batur, quod materia connexi-
tas præter alia, quibus move-
bar, injungebat, nec mihi re-
cusandum fuerat: passus ita-
que ut Pandectæ cum Institu-
tionibus coalescentes Syno-

A 4

pti-

pticam Tibi quandam & sum-
mariam exegeſin, eorum, que
alibi laxius, quã pro uſu tibi
tuo fruiſci poſſes, ſuggererent.
Vale & me tui memorem pro
candore excipito. Exarabam
Jene. 20. Septemb. 1619.

Author.

Pars

Pars Pandectarum.

Prima.

Liber Primus.

Titulus I.

De

JUSTITIA ET
JURE.

Iustitia est con-
stans & perpetua vo-
luntas jus suum cuique
tribuendi. Estque vel
universalis; vel particularis; quia
injustitia, ut ejus oppositum du-
plex est, universalis & particularis:

A 5

Uni-

2

Universalis est obedientia erga omnes II. & pro triplici hominis respectu, triplex:

I. Aut enim hominis ordo est erga Deum; unde pietas absoluta.

II. Aut erga seipsum, quando omnia in homine conspirant.

III. Aut erga proximum & est obedientia erga omnes II. societatis Politicæ, ejus partes duę sunt: Abstinerè à malo, & facere bonum.

Particularis est, quę tuetur personarum ordinem, vel servat equalitatē in contractibus, cujus species duę sunt, Distributiva & Commutativa:

Distributiva, quę tuetur personarum & officiorum ordinem proportionē geometrica, Commutativa est, quę servat equalitatem in commerciis proportionē arithmetica.

Jus

Jus est ars æqui & boni, & sumitur vel pro jure naturali, vel positivo qualicumque, vel Romano, quo respectu à justitia descendit.

Estque ratione objecti & finis, aliud publicum, quod ad statum rei Romanæ spectat: aliud privatū, quod ad singulorum, utilitatem pertinet.

Privatum ratione materiæ, vel pro triplici hominis respectu, qui vel ut animal, vel ut homo, vel ut civis aspicitur, triplex est, Naturale, Gentium & civile.

Naturale est, quod natura omnia animalia docuit & bifariā dirimitur, in primævum scilicet & secundarium. Primævum est quod dixi. Secundarium, cum jure gentium primævo coincidit.

Jus gentium itidem duplex, pri-

4
maivum & secundarium. Primæ-
vum est, quod naturalis ratio in-
ter omnes homines constituit. Se-
cundarium; quod necessitatibus
exigentibus gentes sibi jus consti-
tuerunt.

Civile est, quod quisque sibi po-
pulus jus constituit & accipitur bi-
fariam: I. Pro jure cujuscunque
civitatis. II. Pro jure civitatis Ro-
manæ, dividiturque ex forma in
scriptum & non scriptum. Scripti
juris species sunt. Lex plebiscitum.
SCtum: Responsa prudentum.
Principum placita. Magistratum
edicta. Nonscriptum jus est con-
suetudo.

Titulus II,

De

ORIGINE JURIS.

Ori-

§

ORigo juris Romani duplex est, naturalis & civilis. Naturalis est, vel jure naturali; vel gentium. Civilis est ab ipsa urbe cōdita. Urbs Roma regebatur vel Regibus ab initio; vel Consulibus. Quando à Regibus; partim arbitria Regum pro ll. erant; partim ll. curiatis utebatur. Quando regebatur à Consulibus, quod post exactos Reges, ubi omnia incerto jure administrari cœperunt, evenit, fiebant ll. 12. tab. quibus accedebat interpretatio Jurisprudentum, unde Jus Civile & legis actiones sive processus.

Deinde fiebant Plebiscita, SCta, Magistratum edicta, donec tandem Reipublicæ per unum consuli esset necessum, unde Principū placita, qui postea J Ctis licentiam re-

A 7

spon-

6
spondendi concesserunt solemnio-
rem; unde responsa prudentum.

Titulus III.

De Legibus

LEGIBUS.

Lex Civile aut scriptum est, aut si-
ne scripto. Scripti species sūt lex
plebiscitum. Lex est quam popul⁹
Senatorio Magistratu interrogate
constituit; estq; vel divina vel hu-
mana, & hæc vel naturalis vel civi-
lis, quæ rursus aut generalis & quæ
solus Princeps, vel vocalis quæ sin-
guli in suis territoriis faciūt, causa
eius efficiens est populus, Magi-
stratus, Princeps, consuetudo.

Objectum personæ, res, actio-
nes. Forma expressus populi con-
sensus & congruentia cum recta

ra-

7
ratione. Finis salus Reipub. Effectus
obligatio ad scientiam obedientiam
& poenam.

Non scriptum jus est consuetudo,
quæ vel generalis, vel municipa-
lis. Causa efficiens populus qui-
libet sive liber, sive inferior, modo
Princeps non contradicat. Obje-
ctum res omnes honestæ & possibili-
les. Forma rationabilitas, actuum
frequentia, tacitus populi consen-
sus & temporis diuturnitas. Effectus
cum lege coincidit.

Titulus IV.

De

CONSTIT. PRINCIP.

Constitutiones Principum sunt
vel edicto vel decreto, vel per
epistolam, & sunt vel generales vel
spe-

3
specialis, quæ ultra personas non
extenduntur, & quia instar legis
obtinent, fit ut principem ipsum li-
gare non possint, nisi contrahat.

Titulus V.

De

STATU HOMINIS.

STatus hominis est conditio, in
quâ quis nascitur. Et consistit
vel in libertate vel servitute. Illius
caput civile est duplex, civitas & fa-
milia, quæ vel per maximam, vel
mediam, vel minimam capitis di-
minutionem tolluntur. Ex natu-
ra homo est vel mas vel femina. Ex
jure gentium vel liber, vel servus, &
ille vel ingenuus, qui idem vel ju-
stus vel injustus: vel libertinus, qui
olim aut civis Romanus aut Lati-
nus,

nus, aut Dedititius. Hodie autem
semper civis Romanus est.

Titulus VI.

De

HIS QUI SUI VEL
ALIENI JURIS SUNT.

QUoad caput familiae ex J. Civ.
liberi homines aut sunt sui
juris aut alieni: Sui sunt familiarū
Principes. Alieni vel in potestate
dominica vel patria. Illi sunt servi:
hi liberi, quos ex justis nuptiis pro-
creavim⁹, vel qui postea legitima-
ti sunt, quod fit vel per subsequens
matrimonium, vel rescriptū Prin-
cipis, vel oblationē Curiae, vel ad-
optionem ab ascendente, cujus ef-
fectus olim erat jus vitæ & necis itē
acquisitio omnimoda. Hodie in
pic-

pietate consistit, & quoque inter peculia distinguitur.

In adventitiis enim pater habet usumfructum quoad vitam. De Jure Saxonico quoad nuptias, qui filiam à patria potestate eo jure eximunt. vel separationem: in profectitiis plenam proprietatem, in Castrensibus vel quasi jus filio reservatur integrum.

Titulus VII.

De

ADOPTIONIBUS.

Adoptio est legitima hominis extranei in familiam assumptio. Vel est actus legitimus, quo quis ad vicem filii redigitur.

Estque vel adoptio in specie, quando qui alieni, vel arrogatio, quando

do.

do qui sui juris est in vicem filii eligitur. Causa ejus efficiens & lex & consensus idemque vel tacit⁹ qualis in adoptandis, vel expressus qualis in arrogandis demum sufficit. Subjectum relatum sunt omnes per naturam ad gignendum idonei.

Correlatum quilibet Cives Romani praesentes, puberes vel secus. Forma utriusque speciei communis est, quod hodie coram quovis magistratu ordinario praevia causae cognitione procedat, nisi quod arrogator cavere debeat, si arrogatus impubes ante completos pubertatis annos decesserit, se bona illis omnibus restitutum, quibus ab intestato obventura fuissent.

Effectus adoptionis est successio ab intestato, nisi facta sit ab ascendente

dente, quo casu plenum jus succedendi tribuit. Arrogationis successio omnimoda.

Solvitur & patria potestas præter adoptionem, quæ modus tam constituendæ quàm solvendæ patrie potestatis esse poterit: & emancipationem, vel casu ubi alterutrius relatio evanescit, vel lege & ut non nisi consensu contrahitur, sic nec aliter solvitur, nec soluta redintegratur, nisi interveniat causæ, ob quas etiam exhereditatio fieri possit.

Titulus IIX.

De

RERUM DIVISIONE.

Res vel sunt Divini vel humani juris; Illæ vel sacræ, quæ ab anti-

ti-

tistite cujusq; loci Deo consecran-
 tur. Vel religiosæ, quas quilibet
 mortuum inferendo facit: Vel san-
 ctæ, quæ ab injuria hominum san-
 ctione quadam munitæ sunt: hæ
 aut publicæ, aut privatæ. Publicæ
 vel jure naturalitales, vel gentium,
 vel civili. Jure naturali publicæ
 sunt, quæ quoad usum omnib⁹ in-
 differenter patent, quoad proprie-
 tatem nullius sunt. Jure gentium,
 quæ quoad usum omnibus quidem
 alicujus populi patent, quoad pro-
 prietatem v. ejus populi existiman-
 tur, cujus sunt publicæ. Civili pu-
 blicæ sunt, quæ non ad omnes ho-
 mines, ut publicæ de jure naturali,
 neque ad universum populum re-
 gionis, ut publicæ de jure gentium,
 sed ad aliquam certam civitatem
 pertinent. Et hæ rursus vel uni-
 versi-

verſitatis ſunt, quæ propriè nullius
in bonis, uſu verò ſingulis patent.
Vel in publico civitatis patrimo-
nio quæ ſunt in dominio Reipu-
blicæ, nec earum uſus ad ſingulos
pertinet. Privatæ ad ſingulorum u-
tilitatem pertinent.

Deinde, Res vel ſunt corporales,
quæ ſui natura tangi poſſunt, vel
incorporales, quæ in intellectu
conſiſtunt, & cum ꝑ ſubjecta ma-
teria id fieri neceſſe eſt, per inter-
pretationem pro immobilibus ha-
bentur.

Titulus IX.

Et

SUBSEQUENTES.

MAgiſtratus vel ordinarius eſt,
vel extraordinarius: Ille qui
ordi-

ordinariam, hic qui mandatum jurisdictionem habet. Ordinariam habuerunt Senatores, qui vel Patricii vel conscripti, vel Pedarii.

2. Consules quorum potestas summa olim fuit.

3. Præfectus Prætorio, qui ad similitudinem Magistri equitum, à Principe pro tempore ad curam militarem electus erat.

4. Præfectus urbi, cujus officium circa cognitionem de dominorum asperitate, annona & similibus occupabatur.

5. Quæstor, qui vel ærario vel rebus capitalibus, post ademptam Coss. lege Valerii judicandi de civis Romani capite potestatem, præpositus erat.

6. Prætor, qui Coss. bellis finitimis avocatis, interim cognoscebat.

bat, aut Judices Pedaneos constituebat, iisque formulas agendi prescriberebat, &c.

7. Praefectus vigilum, qui de incendiariis, furibus & effraCTORibus nocturnis usque ad flagella poterat cognoscere.

8. Proconsul, qui vice Consulum eadem dignitate, nisi quod sex tantum licTORibus uteretur, provincias consulares gubernabat.

9. Praefectus augustalis, qui Aegypto.

10. Praeses, qui ab Augusto Provinciis Praetoriis praepositus erat.

11. Procurator Caesaris, cujus officium est cogere pecuniam Principis, sive ex haereditate sive aliunde debitam.

12. Juridicus Alexandriae, qui Alexandrinis jus reddebat. Mandatam

datam habet legatus Proconsulis,
Assessores, cum Præsides aliò pro-
cti causas iis delegaverint, & alii
quibus quoquo modo jurisdic-
tionis exercitium ab alio ordinariam
habente commissum est.

LIBER II.

Titulus I.

De

JURISDICTIONE.

Jurisdictionis est publica cognoscē-
di de causis potestas, estque vel
simplex vel omnimoda: hujus spe-
cies sunt Imperium merum, quod
nobili judicis officio expeditur.
publicam vindictam respiciens:

B

Mix-

Mixtum quod itidem nobili judicis officio expeditur, privatam utilitatem respiciens & jurisdictio simplex, quæ officio judicis mercenario ob privatam utilitatem explicatur.

Estque alia ordinaria, alia mandata, alia prorogata: Deinde alia contentiosa, alia voluntaria.

Causa ejus efficiens est Lex, Princeps, Consuetudo, vel Præscriptio: Præscribitur enim vel cum territorio annis 10. vel 20. aut sine eo 30. vel 40. annis. Subiectum materiale, territorium, formale, persona Magistratus. Objectum res & personæ. Forma est vel exercendæ Jurisdictionis, vel mandandæ, vel pbandæ: Illi⁹ aut solemnis, aut de plano: istius varia, hujus forma fit vel per notorietatem, vel testes, præ-

præsumptiones, instrumenta. Finis religionis conservatio, litiumque sopitio. Effectus, actio confessoria & negatoria. Finitur ordinaria, morte magistratus inferioris, præscriptione, lite finita, recusatione: Mandata, morte mandatarii, elapso tempore commissionis termino: Prorogata, pœnitentia ante litem contestatam.

Titulus II.

De

**QUOD QUISQUE
JURIS IN ALTERUM
STATUERIT &c.**

CApit edicti hujus duplex est, primò coercetur Judex, ut quod per dolum aut latam culpam æquum in litigatore judicaverit, ipse

B 2

ipse

ipse quandoque usus venit, admit-
tat. Altero, litigator ut quod
æquum esse crediderit in alio ipse
quoque, licet aliàs iniquissimum
sit adversario postulante, ut & fide-
jussore ejus excipiat. Oritur hinc
actio pœnalis in hæredes transito-
ria, vel quia non ex mero delicto,
sed ex delicto in cōtractu comisso
descendit, vel quia in modum ex-
ceptionis proponitur. Causa edicti
efficiens, ipsa naturalis æquitas,
Objectum causæ omnes.

Titulus III.

SI QUIS JUS DICEN- DI NON OBTEMP:

Actio ex hoc edicto proposita
datur adversus Reum, item A-
ctorem in jus vocatum, illud quod
extremum in jurisdictione est non
ad.

admittentē ad id quanti ea res est,
quæ abduci iusta concluditur, quæ
ipsa contumacia & aliis remediis
puta incarceratione, causæ priva-
tione, captura pignorum & simili-
bus potest coërceri.

Titulus IV.

De

IN JUS VOCANDO.

IN jus vocari prohibētur vel sim-
pliciter vel sub respectu. Illi sunt
qui aut iudicio carent, nec ido-
neam personam standi in iudicio
habent, aut iustis impedimentis di-
stringuntur, aut auctoritate Impe-
rii corruscant. Hi quibus reveren-
tia debetur, ceu sunt patroni, pa-
rentes & Pœna in contravenientes
statuitur 50. solidorum.

Citatio est actus judicialis, quo
is quē coram sisti opus est, Iudicis

B 3

man-

mandato legitimè vocatur juris experiundi causa, estque vel realis quæ fit cum apprehensione personæ, vel verbalis, quæ fit aut ad domum, vel per literas publicè affixas. Deinde vel pemptoria vel dilatoria. Causa ejus efficiens est præceptum judicis. Impulsiva instantia litigatoris. Subjectum relatum Magistratus quilibet. Correlatum omnes, quorum interest etiam præsentis. Forma est, ut committat Judex citationem, & exinde nunciis juxta præscriptum suæ commissionis citet. Finis comparitio & ad defendendum preparatio. Effectus & præventio; perpetuatio jurisdictionis, interruptio præscriptionis, & ut si actor emanear, reus absolvatur ab observantia Judicii, usque dum actor sumptus hoc nomin-

mine factos refundat Reo: seu Re'
post trinam denunciationem tan-
quam confessus & convictus in pe-
titionem Actoris condemnetur.

Titulus 5. & 6.

EX hoc edicto agitur ad mul-
ctam Judici dādā, si quis vel
ab adversario, vel Judice ipso voca-
tus nō ierit, nisi jurisdictio vocātis
sit notoriē incompetens, vel inte-
rea cum adversario trāsactum, vel
fidejussor de sistendo locuples da-
tus fuerit, quibus casibus si quis in-
jus trahere porrò pergat, injuria-
rum tenetur.

Titulus VII.

**NE QUIS EUM
QUI &c.**

Edictum hoc datur in eos, q̄ vel
vi, vel quovis etiam modo ino-

B 4

ram

ram fecerint, quo min⁹ in jus eatur
ad id, quanti ea res, de qua contro-
vertitur, & quidem si plures fuerint
adversus singulos in solidum, quo
casu unius solutione reliqui non
liberantur, quinimò si hodiè quis
capitis damnatum eximat, capite
plectitur, vel si magistratus inferior
fuerit, pœnæ arbitrariæ subjūgitur.

Titulus VIII.

QUI SATIS DARE

COG.

Satisdatio est desiderii adversa-
rii impletio, eaq; vel necessaria
quæ à lege vel magistratu imponi-
tur, vel voluntaria quam partium
conventio parit.

Deinde vel fidejussoria, quæ pro-
priè satisdatio dicitur vel pigno-
ratitia, vel juratoria vel simplex.

Cau-

Causa efficiens necessaria est, lex
 sive justus Magistratus: Voluntarie,
 conventio. Impulsiva, petitio par-
 tis. Objectum, dies judicii status,
 omnes causæ, tam criminales, quã
 civiles. Forma de jure civili con-
 sistit in eo, ut litigatores caveant
 se usque ad finem in lite perman-
 ros. De jure Saxonico, ut actor
 de expensis & reconventionem satis-
 det, fidejussoribus vel pignoribus
 locupletibus. Finis est securitas.
 Effectus, quod qui satisfactionem
 offert non possit volenter in jus
 pertrahi. Juratoria Cautio admit-
 titur in personis illustribus & pau-
 peribus, simplex in possessorib. re-
 rum immobilium.

Tit. 9. 10. & 11.

Satisfactio vel fit pro libero vel
 seruo, Pro hoc, ubi agitur ex no-
 xali

xali causa contra dominum. Pro illo, ut supra. Eaque eluditur vel per alium, vel per ipsum. Per alium elusa parit actionem ex edicto de eo per quem factum &c. adversus impediendum ad id, quanti interfuit vadimonium obitam fuisse: etsi plures fuerint adversus omnes, ita tamen ut unius solutione reliqui liberentur: per ipsum, & id vel sine, vel cum causa: illo casu vel inserta est poena cautioni, & ad eam agitur ex stipulatu, vel non, & agitur conditione incerti, ad id quanti interfuit Actoris: hoc casu obtinebit exculpatio ob quodvis iustum impedimentum causata.

Titulus XII.

De

FERIIS ET DILATIONIBUS.

Fe-

Feria à feciendo dictæ sunt dies
 feriati quibus jus non dicitur.
 Eæque vel solennes sive ordinarię:
 vel repentinæ sive extraordinariæ.
 Solennes aut sunt sacræ, quæ ad
 cultum divinum, aut honorariæ.
 quæ in honorem Principis institu-
 tæ sunt, aut necessariæ, quas ipsa
 necessitas fervoribus æstivis litigã-
 tib, & autumnalibus fructib, colli-
 gendis concessit. Repentinæ sunt,
 quæ præter spem eveniunt.

Causa efficiens vel Princeps, vel
 quilibet Magistratus inferior, vel
 ipsa necessitas. Objectum omnes
 actus cõrentiosi tam publici, quàm
 privati. Forma est arbitraria. Fi-
 nis, aut est cultus divinus: honor
 Principis, annonæ collectio & pu-
 blicum sive gaudium, sive luctus
 publicus.

B 6

Ef

Effectus: ut quicquid die feriato
contetur, ipso jure nullum sit.

Dilatio est termini assignatio,
eaq; vel peremptoria vel dilatoria,
vel judicialis, vel è contra.

Denique vel legalis vel conven-
tionalis. Causa efficiens lex, statu-
tum, Judex, consuetudo, partium
conventio. Impulsiva petitio par-
tis. Objectum causæ omnes tam
criminales quàm civiles. Forma
est, ut quod in termino agi oport-
teat exprimatur. Finis ut litigato-
res idoneum habeant spatium quo
se ad iudicium præparare & instru-
ere possunt.

Effectus excusatio omnimoda
& peremptio utilitatis, quæ in ter-
mino concessa fuerit.

Tit. XIII.

EDENDO.

Libellus est scriptura actionem continens: cujus partes sunt 3. Major propositio: narratio facti, petitio sive conclusio Species duæ: Vel enim civilis est, vel criminalis: propria varia, esse rotundum dilucidum, concludentem, non alternativum, non obscurum, non incertum.

Causa efficiens Lex. Objectum causæ omnes, de quibus solenniter litigatur. Forma præter conclusionem in quinque consistit. Quis, quid, corã quo, quo jure petatur, & à quo. Rectè compositus

B 7   quisq;

quisque libellus habet. Finis causæ certioratio, iudicii fundamentio.

Edere est copiam describendi adversario facere, eaque editio vel judicialis, vel extrajudicialis, item alia libelli, alia instrumentorum, alia rationum, alia actorum.

Causa efficiens est vel remota vel propinqua. Illa est prædictum prætoris hæc iussus Iudicis.

Impulsiva petitio partis. Objectum omnia jura, quibus Actor vel Reus in iudicio usus est. Forma est, ut primò copia, deinde originale exhibeatur. Finis, ut adversarius ita fortius de jure suo possit instrui.

Tit.

De

PACTIS.

PActum est duorum plurium-
vè de re sua honesta conven-
tio.

Estque vel publicum vel priva-
tum.

Illud quod de re pub. hoc quod
de privata contrahitur, quod ite-
rum vel juris gentium vel legitimū.

Hoc quod lege cōfirmatur, estque
vel obligatorium vel liberatorium.

Istud quod in usurpatione gētium

& æquitate cōsistit, & hoc vel con-

ventum vel nudum. Conventum

ut sunt omnes contractus nomi-

nati: Nudum, & vel rei traditione

completur, & dicitur contractus

in-

innominatus, vel non, & dicitur pactum nōdum in specie, quod est nuda cōventio, quæ nullum συναλλαγµα cōtinet super re certa pacta, nullam producēs jure civili actionem, sed ex edicto Prætoris ad excipiendum accommodata, & hoc iterum vel judiciale vel extrajudiciale, personale vel reale, obligatorium vel liberatorium.

Causa efficiens pactorum consensus. Impulsiva justa conventionis causa. Subjectum personæ quæ non prohibentur. Prohibentur autem, vel natura vel lege. Natura quæ consensum non habent: Lege quæ quidem habent, sed imperfectum. Objectum, res propria, honesta, licita, & in summa quæ turpem causam non continent. Finis est donatio Effectus varius, aut enim

enim loquimur de jure Naturæ
 & Gentium aut Civili, aut Præto-
 rio, aut Pontificio, aut moribus re-
 ceptis. Quoad intuitum illius, o-
 mnia pacta sive nominata, sive in-
 nominata, sive traditione impleta
 sint sive non, producant obligati-
 onē & actionē, isto jure inter gen-
 tes efficacissimam. Quoad intuitū
 juris Civilis distinguitur inter pacta
 juris gentium & legitima hæc pro-
 ducunt actionem, eandemq; ipso
 jure tollunt: In illis subdistinguitur
 aut sunt nominata, aut innomina-
 ta, illa pariunt actionem, hæc ne-
 quaquam, nisi traditione rei perfi-
 ciantur, aut stipulatione munita,
 aut in scripturam redacta, aut judi-
 cialiter facta, bonæ fidei judiciis in-
 continenti contra naturam, aut ex
 intervallo contra formam contra-
 ctus

Etus opposita, aut jurejurando firmata sint. Quoad respectum juris Prætorii pacta nuda traditione nõ completa exceptionem pacti conventi expressam gignunt.

De jure pontificio & morib. receptis ex quolibet pacto nudo deliberatè initò oritur actio vel præscriptis verbis, ubi complementum accesserit, vel condictio ex lege siue canone, quando simpliciter nudum mansit.

Ad effectum quoq; pertinet, quia stricti sunt juris, ad res & personas expressim in pactum nõ deductas, nisi vel ex dispositione legis, vel ex verisimili paciscentium cõjectura eæ simul videantur inclusæ non porrigantur. Solvuntur errore metu, dolo, pactis posterioribus.

Tit.

35
Titulus XV.

De
TRANSACTIONIBUS.

TRansactio vel est rei dubiæ & litigiolæ conventa decisio vel contractus innominatus jurisgentium, stricti juris, de re dubia & litigiola ob aliquod contra dandum remittenda, nullam pariens jure Civili actionem, sed tantum ad exceptionem proficiens. Ejus partes duæ sunt, remissio litis & pro remissione alicujus rei præstatio species simplex, Aquiliana generalis, jurata, injurata, judicialis, extrajudicialis.

Causa efficiens consensus. Impulsiva litis eventus dubius, Subj-
ctum

Etum omnes, qui pacisci possunt, tutores tamen vel administratores civitatum licet transigere, transigendo tamen donare aut jus liquidum sine assensu superioris remittere nequeunt. Objectum res dubia & litigiosa, non iudicata quod enim semel finitum est, finiri amplius non potest, non controversiæ ex testamentis: item crimen quodvis capitale excepto adulterio, non tamen criminalia, non capitalia, nisi ante cœptum iudicium. Forma est, quod aut fiat per pactum simplex, aut per Aquilianam stipulationem, aut purè, sub conditione aut modo, sub iuramento vel secus, judicialiter vel extra iudicium. Finis litium compositio. Effectus habere vim rei iudicatæ, nō admittere pœnitentiam, tollere prio-

priorem actionē ope exceptionis si
 simplex ipso jure, si Aquiliana fue-
 rit, parere exceptionem, (hodiè a
 jure Pontificio actionē parit) privi-
 legiatam & litis finitæ, & hoc quan-
 do ab utraque parte impedimentū
 accepit: ubi verò illud adhuc est in-
 fieri, ibi aut prior actio adhuc su-
 perest, quod fit, quādo transactio
 est simplex aut sublata q̄a vel per-
 sonalis vel trāsactio Aquiliana est.
 Priori casu agitur actione priori,
 posteriori casu agitur actione præ-
 scriptis verbis, quando scilicet actor
 litem remisit. Reus autem ubi præ-
 stare promissum cessat, ad id ut vel
 liberatio condicatur, vel comple-
 mentum accedat, vel siquidem cō-
 plementum accesserit, sed dolosè
 dabitur actio de dolo.

Affinia sunt compromissum

con-

tractus innominati, divisio, res judicata, Contraria, dolus, falsitas, error, læsio ultra dimidium, si tantum super casu, non vero simul dubio mortalitatis eventus transactum sit.

Liber III.

Titulus I.

De

POSTULANDO.

ADvocatus est, qui aliorum desiderium in jure exponit, vel adversarii aliorumque desiderio contradicit.

Causa ejus efficiens est, vel consensus, vel jussus Magistratus ordinarii,

narii, quia enim advocare officium quodammodo publicum est, advocatus, sumtibus tamen petentis nisi pauper sit, quo casu in Civilibus ex ærario publico, in criminalibus ex marsupio actoris præstatur salarium, ad postulandum compelli poterit.

Postulare possunt, qui non prohibentur. Prohibentur autem vel edicto, vel lege, vel sententia. Edicto vel omnimodò vel respectivè, Omnimodò, tam pro se quam aliis ut in primo ordine: Respectivè, pro aliis tantùm, iisq; vel omnibus, ut in secundo, vel certis tantùm personis, ut in tertio ordine. Lege prohibentur arbitri, Judices in causa quam judicaturi sunt, Clerici nisi pro se vel conjunctis personis, potentiores, fiscus, civitates, libertus

con-

contra patronum, Vasallus contra
dominum.

Sententia Judicis, quibus ob cō-
tumaciam vel delictum advocati-
one interdicitur. Finis conservāda
Magistratus authoritas. Effectus
repulsa, excusatio à contumaria

Titulus II.

De

HIS QUI NOTAN- TUR INFAMIA.

INfamia est fame imminutio, no-
ta sive privatio. Estque juris vel
facti. Illa, quando lex ob aliquod
turpe commissum notat, hec quan-
do alicujus existimatio apud gra-
ves & honestos viros prægravata
est. Estque in utraque alia levior
& alia gravior.

Causa

Causa efficiens est edictum, Lex
 Scutum plebiscitum, decretum Prin-
 cipis, sententia Judicis. Impulsiva
 dolus non lata culpa.

Edicto notatur milites ignomi-
 niæ causa missi, Lenones adulteræ,
 turpē quæstum ex corpore facien-
 tes, damnati ex delictis publicis vel
 privatis, item post litem contestatã
 nisi pro redimenda noxa super cri-
 minibus privatis transigatur.

Item damnati actione tutelæ, de-
 positi, pro socio, mandati. Mulier
 intra annum luctus nubens bina
 sponsalia de præsentis eodem tem-
 pore celebrans, usurarius &c.

Lege notantur perjuri, venien-
 tes contra transactionem juratam,
 Notarius super contractu illicito
 instrumentum conficiens & simi-
 les.

C

Sen

Sententia Judicis, quib. Judex poenam infamiae prostituit.

Irrogatur autem ista infamia ex edicto vel lege manans, vel ipso jure, vel per sententiam Judicis, vel genere poenae. Ipso jure aut cum tale quid notorie commissum est, quod lex non alia poena quam probro dignum judicat, aut quando statim lex turpi facto dedecus adhaerescere sancit. Per sententiam ubi cōdemnatio requiritur genere poenae, quando quis ignominiosa poena ex causa turpi affigitur.

Probatur infamia juris per testes omni exceptione majores causam talem, ex qua per legem vel edictum infamia sequatur, allegantes.

Qui quoque non in uno loco & tempore infamatum pro infami

mi habitum asserant. Effectus est exclusio à dignitatibus.

Evitatur infamia vel per procuratorem, in quibus ille intervenire potest, oblationem poenæ antè sententiam vel post, si suspensa sit transactionem autoritate Judicis factam, graviolem poenam appellationem, restitutionem in integrum.

Titulus III.

De

PROCURATORIBUS ET DEFENS:

Procurator est, qui negotia aliena mandato domini administrat, estq; vel universorum bonorū sive universalis, vel certæ alicujus rei, vel litis negotiivè. Sive specialis

C 2

cialis

cialis, idque vel cum libera vel se-
cus.

Deinde vel in rem suam vel alie-
nam, judicialis vel extrajudicialis,
verus vel falsus.

Causa efficiens consensus utri-
usque, subjectum relatum omnes,
qui dare prohibentur.

Prohibetur autem dare, excom-
municatus pupillus, minor sive tu-
toris, curatorisve assensu, Syndic^{us},
tutor, Curator ante litem conte-
statam filiusfamil. Subjectum cor-
relatum itidem qui dari non pro-
hibentur.

Prohibentur autem minores 17.
annis, foeminae, nisi litem agant su-
am aut pro parentibus, liberis, ma-
ritove intercedant, quibus tamen
hodie à Judice curator constituitur
miles in causa aliena, digniores,

po^o

potentiores, redemptores alienarum litium, Civitas non tamen famosi, licet hodiè à benè constitutis dicasteriis indistincta prohibitione arceantur. Objectum omnes res civiles, non verò criminales, nisi ubi aut absens possit damnari aut pœna levior relegatione imponenda veniat, aut actio criminalis civiliter instituta sit, non judicia famosa, quando pœna vel est vel petitur arbitraria. Neque popularia, nisi à parte rei. Forma respicit vel ipsum procuratorem vel mandatum, illa consistit in constituendo, & fit consensu, eoq; vel expresso vel tacito, puro vel conditionato. Hæc vel in formando vel probando. Ejus requisita sunt ut exprimat nomen constituentis & constituti contra quem, in qua causa,

coram quo Iudice & ad quos actus procurator eligatur.

Item ut præcipui actus subjun-
cta clausula cum liberta, & de rato
specificè designentur, hæc fit vel p
probationem plenam puta per te-
stes, acta publica, instrumenta, vel
semiplenam, ut per præsumtio-
nem.

Finis est, ut cum ipsi rebus no-
stris superesse non possimus alius
vicem nostram subeat.

Effectus, quod qui mandatum
semel suscepit sine justissima causa
pœnitere nequeat, quod fiat domi-
nus litis & omnes actus iudicarii,
ut & sententia præterquam in cri-
minalibus, matrimonialibus &c.
ad ipsum dirigantur.

Item obligatio quæ à parte do-
mini directa, à parte procuratoris

con-

cōtraria est, qua quicquid ex mandato vel necessario vel utiliter impendit, persequitur. Affinia sunt nuncius, Notarius, Syndicus, Defensores, non Advocatus, hujus officium honorificum: procuratoris autem vile est. Quicquid enim advocatus filiusfam. acquirat, peculium quasi castrense, quicquid procurator, adventitium est, & quoque procuratore est questus communis mercantiae, advocare autem ornamentum doctrinae & eruditionis. Solvitur mandatum procuratorum vel inter vivos, vel per mortem, illud fit dissensu utriusque vel alterutrius, idque vel ex parte domini, & dicitur revocatio sive mutatio, que fit vel quando res adhuc est, & indistincte, vel desit esse integra, & non nisi ex justissima causa per-

mittitur: vel ex parte procuratoris,
 & dicitur renunciatio, in qua idem
 quod in revocatione obtinet: fini-
 ta instantia, obveniente paupertate
 alterutrius, exceptione dilatoria,
 quæ desumitur vel ex causa effici-
 ente, vel materiali, vel formali: Per
 mortem ex parte domini, quando
 res adhuc est integra: ex parte pro-
 curatoris, etsi esse desierit.

Defensor est, qui citra expressum
 mandatum ad defendendum venit,
 estque vel necessarius vel sponta-
 neus. Ille dicitur, qui quia ad agen-
 dum se obstringi passus est, defen-
 dere quoque cogitur. Hic quicun-
 que ultrò defensionem suscipit.
 Subjectum quilibet legitimam per-
 sonam habens standi in iudicio.

Adjuncta: satisfactio, ut defen-
 dat boni viri arbitratu, ut quando
 pro

pro conjuncta persona experitur,
de rato interim caveat, ut denique
omnia fideliter, atq; ipse dominus
facere posset, peragar.

Titulus IV.

QUOD CUJUSCUN-
QUE UNIVERSITATIS.

NOMINE.

SYndicus est Procurator Univer-
sitatis, qui communi mandato
causas & lites Universitatis in judi-
cio persequitur, & administrat.

Causa ejus efficiens vel lex, con-
suetudo. Universitas, Collegium
aut major ejus pars, aut ordo, aut
illi, quibus ordo commisit. Sub-
jectum periti & originarii, quando
haberi possunt. Objectum causæ
tam criminales quam civiles.

C 5

For-

Forma eligendi ex cōsuetudine varia, ubi consuetudo deest, forma juris servanda est, nempe ut omnes qui constituere debent, convocentur in locum aliquem publicum, uno eodemque tempore per sonitum campanæa ut tubæ, aut aliud signum usitatum.

Formandi instrumentum coincidit cum procuratorio. Finis necessitas & utilitas. Effectus eadem cum procuratoribus potestas. Solvitur syndicatus iisdem penè modis, quibus procuratio.

Titulus V.

De

NEGOCIIS GESTIS.

Ne-

¶

Negotiorum gestor est, qui negotia alterius citra judicialia sine mandato administrat.

Causa efficiens lex. Impulsiva, iustus benefaciendi affectus. Forma ut absque mandato gestio suscipiatur. Subjectum, quilibet. Objectum res alienæ extrajudiciales. Finis utilitas publica. Effectus obligatio & actio duplex, una directa, quæ datur domino adversus gerentem ad id, quod vel dolo vel omni culpa admiserit. Altera contraria, qua gestor impendia persequitur.

Titulus VI.

De

CALUMNIATORI- BUS.

Calumniator est, qui pecuniã
ut alicui negotiũ faceret, vel

C 6

non

non faceret, accepit unde actio in factum intra annum in quadruplum, postea in simplū, non tamen ad hæredes, neque in hæredes, nisi quantum ad eos pervenerit transitoria, cum qua condictio ob turpem causam, & aliquando criminalia judicia concurrunt.

LIBER IV.

Tit. 1. 2. & subseq.

Restitutio in integrū est remedium extraordinariū, quo Prætor deceptos aut læsos in eam causam, in quâ ante deceptionem aut læsionem erāt ex justa causa reponit ac reducit. Ejusque species sunt
sex

lex: Merus, doli mali, minorenni-
tatis, absentia, status mutati, & ali-
enationis, iudicii mutandi causa
facta.

Restitutio ex eo, quod meras
causa datur iis, qui vel per vim vel
metum, qui in constantem virum
cadat, qualis est mortis, vinculoꝝ,
carceris, stupri &c. aliquid vel pro-
mittere vel tradere compulsi sunt,
idque per modum vel actionis,
quando res tradita, ut retradatur
cum omni causa vel exceptionis,
quando nudè promissa est, ne con-
dicatur aduersus eos, qui vim me-
tumvè intulerunt, ut & rei per vim
ablatae possessores quoslibet antè
sententiã in simplum, postea intra
annum tamen in quadruplum, nõ
in hæredes, nisi in quantum ad eos
peruenit.

C 7

Re-

Restitutio ex dolo malo, qui est calliditas vel fallacia sive machinatio ad circumveniendū decipiendumvè alterū adhibita: Datur dolosè circumventis eo in casu, ubi remedium ordinarium nō suppetit, intra biēnium adversus decipientem ejusve hæredes ac successores cæteros in quantum ad eos pervenit ad id, ut præstetur quanti interfuit agentis circumscriptum non fuisse quo casu damnatum sequitur jactura existimationis.

Restitutio ex minorennitate datur minorennibus sua facilitate in civili causa circumventis, non ex eventu aliquo fatali læsis, intra 25. annum & quadriennium proximum ad id, ut tam adversarius, quàm ipse jus suum integrum recipiat, sumptusq; in rem facti unà cum

cum fructibus omniq̄ue causa tam
 reo quàm minori restituantur.

Restitutio ob status mutationē
 datur creditoribus, qui cum capite
 minutis antea cōtraxerant ad hoc
 ut obligationes perinde ac si nulla
 capitis minutio intercessisset, red-
 integrentur. Est autem capitis di-
 minutio prioris status mutatio, &
 vel Maxima quando libertas, civi-
 tas &c. familia vel Media, quando
 civitas cum familia, vel Minima
 quando familia amittitur.

Restitutio ex absentia datur iis,
 qui vel Reipub. vel ex alia justissi-
 ma causa adfuerunt ad hoc, ut re-
 scissa usucapione priorem actionē
 vel exceptionē recipiant, quo ca-
 su, nec præsentibus officere possunt,
 ut qui eodem modo adversus ab-

Re-

Restitutio ob alienationem iudicii mutandi causa facta tribuitur iis, quorum res vel petitio propter dolosam adversarii, ut iudicium mutaret alienationem deterior effecta est, ad illud quod interest alium adversarium non fuisse suppositum.

Causa efficiens Prætor: προκαταρκτική petitio & imploratio officii Judicis. Impulsiva æquitas causæ. Objectum res momentola. Forma, ut petitio intra legitima tempora proponatur implorato officio Judicis vel intentata etiam actione, id est, plenè causa cognita & probata citatisque partibus restitutio fiat. Finis & effectus, ut ætate vel errore, vel alia justa causa subveniatur, perinde atque si lapsi non essent.

Tit.

57
Titulus VIII.

De

RECEPTIS.

Arbiter est Judex cui ut viro bono à litigantibus res definienda committitur, estque vel arbiter in specie, sive compromissarius, in cujus sententiam sub poenae stipulatione committitur, unde ab ea, nec reductio, nec appellatio quantumvis iniqui admittitur, nisi extra metas compromissi valetur, aut alio modo invalida sit.

Sunt enim compromissa ad similitudinem Judiciorum redacta: vel arbitrator sive compositor amicabile, qui juris solennibus non observatis pronunciat, & à cujus arbitramento reductio datur intra tricennium.

Ar-

Arbitrium autem est opinatio
& iudicium boni viri, cui partes
sub poenæ appositæ præstatione
parere, ut & ille sententiam dicere,
coguntur.

Oritur exinde actio & exceptio,
quando sententia lapsu decennii
est homologata, nisi de enormi
læsione appareret, quo casu & post
decem dies exceptio doli opponi
posset.

Titulus IX.

NAUTÆ CAUP.

ET STABUL.

Actio ex recepto datur adversus
Nautas, Caupones, Stabula-
rios, ad id ut res receptas, licet cu-
stodiæ ipsorum, nec assignitæ, nec
mercedē de super pacti sint, salvas
re-

restituunt, non solum, ubi facta
 proprio, sed & alieno interierint.
 quin & si familiae dolo res oblata
 probetur, domini ex quasi de-
 licto in duplum obli-
 gantur.

Pars

Pars Secunda.

Liber V.

Titulus I.

De

JUDICIIS ET UBI

&c.

Judicium est legi-
 tima controversiæ apud
 Judicem tractatio & diju-
 dicatio: partes ejus sunt
 litis contestatio & sententia, suntq;
 quoad speciem, vel Civilia, Præto-
 ria, aut Criminalia.

Ci-

Civilia sunt, quæ officio Judicis
 mercenario: Prætoria quæ viva
 Magistratus voce ac nobili pluri-
 mum iudicio, criminalia, quæ pœ-
 nis ac imperio expediuntur, quæ
 rursus aut privata quæ privatam,
 aut publica quæ publicam vindictam
 persequuntur. Civilia aut sunt rea-
 lia, aut personalia, aut ex his mix-
 ta. Realia rursus aut petitoria aut
 possessoria. Petitoria aut universa-
 lia, quibus universum corpus mul-
 torum diversorum iurium petitur,
 aut generalia, in quibus de uno
 quidem iure, sed quod multas ha-
 beat species, agitur: aut particula-
 ria, quibus una tantum species vin-
 dicatur. Constituunt iudicium Ju-
 dex, actor & reus. Iudices dare, ut &
 dari possunt, quando prohibetur.

Pro-

Prohibentur autem vel naturâ,
 vel lege, vel moribus. Actor est,
 qui prior ad iudicium provocat, &
 quilibet esse potest, dummodo le-
 gitimam personam habeat standi
 in iudicio. Reus omnis fieri potest,
 Objectum iudiciorum sunt causæ
 & lites, quæ versantur vel circa pe-
 cuniam vel crimina. Forma est ut
 hodie Reo citato libellus offeratur
 & induciæ deliberatoriæ reo con-
 cedantur, quo facto exceptiones di-
 latoriæ proponuntur, quæ si nul-
 læ adsint, lis contestatur, proba-
 tiones deducuntur, & tandem ad
 sententiam concluditur, quæ nisi
 per viam adpellationis suspensa sit,
 postmodum executioni mandatur,
 & hoc quando uterque, & actor, &
 reus comparent, si actor emanse-
 rit, reus obsequens interim absol-

vitur ab observātia iudicii, si reus post trinam denūciationem in petitionem Actoris condemnatur. Finis ne quis privatam vindictam exerceat.

Effectus actionum perpetuatio, inviti obligatio, præscriptionum interruptio & malæ fidei inductio, Affinia, arbitria.

Contraria, recusatio & metatio iudicis, morbus fonticus, sententię præscriptio.

Actor sequitur forum Rei. Forum autem contrahitur vel ratione contractus vel domicilii, vel delicti, rei situatæ, causæ, continentia, conditionis, & existentia: ubi tamen qui alibi contraxerat ad domum citatus domo exire & forum contractus sequi nō cogitur & hoc ob domicilii privilegium.

Tit.

De

INOFFICIOSO TESTAMENTO.

Querela inofficiosa est implo-
ratio Judicis, qua quis accusat
scriptum testamentum petitque il-
lud ut injustum rescindi. Datur
1. descendentes, 2. ascendentes,
3. fratribus & sororibus, si turpis
persona sit instituta; ut & ipsorum
hæredibus suis indistinctè, extra-
neis, non nisi à defuncto præpara-
ta, & hoc nisi vel quinquennium
excurrerit, vel testamētum milita-
re, vel super peculio castrensi, vel
quasi conditum sit, vel talvo testa-
mento ad supplementum agi pos-
sit. Competit adversus hæredes
scri

scriptos vel nuncupatos, directos,
vel fideicommissarios, hoc colore
quasi non sanæ mentis fuerit testa-
tor cum testamentum conderet
ad eum effectum, ut rescisso testa-
mento res ad causam intestati abe-
at.

Titulus III.

De

HEREDIT: PETI-
TIONE: ET SUBSEQ.

Hereditatis petitio est actio ci-
vilis, universalis, in rem peti-
torii iudicii, bonæfidei, quâ quis
petit hæredē se declarari, hæredita-
temque jure ad se pertinentem ab
eo, qui pro herede, vel pro posses-
sore possidet, sibi restitui. Estque
vel Civilis vel Prætoria: Civilis est,

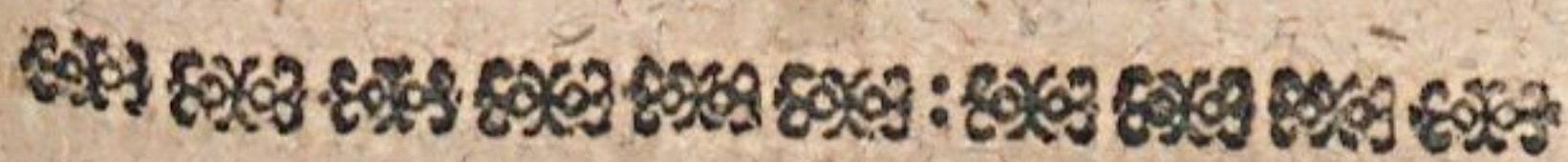
D

qua

qua petitur hæreditas civilis, eaq;
vel directa vel fideicommissaria.

Directa competit heredi, ad quæ
successio per directum pertinet ad-
versus pro hærede vel possessore
possidentem ad id, ut declaretur
hæres, & hæreditas officio Judi-
cis restituatur: estque vel universa-
lis vel particularis, illa petitur tot⁹
as, hac verò certæ assis partes, &
idem in hac, quod in ista obti-
net, Fideicommissaria est, quæ
datur heredi fideicommissario, nō
tamen adversus hæredem fiducia-
rium, Prætoria sive possessoria est
qua petitur hæreditas Prætoria, &
datur bonorum possessoribus ea-
demque recipit, quæ de actione
civilis prædicantur.

Lib. VI.

Liber VI.

Titulus I.

De

REI VINDICATIONE.

Rei vindicatio est actio realis specialis, qua quis petit, se dominum rei controversæ declarari, & eam officio Judicis à possessore restitui.

Estque vel directa vel utilis, illa pro dominio directo, hæc vel pro quasi, vel utili competit.

Causa ejus efficiens est, jus civile, & ll. 12. tab. Subjectum relatum omnis quicumque sive jure gentium, sive civili, sive revocabiliter,

D 2

sive

sive irrevocabiliter dominium habet.

Subiectum correlatum quilibet qui vel actu possidet, vel dolo malo possidere desit.

Objectum res corporales: Incorporales enim vel negatoria vel confessoria petuntur: unde alia vindictio proprietatis, alia servitutis, alia pignoris.

Forma ve est vindicandi, vel restituendi, illa expeditur, quando actor in libello dominum se declarari proponit, & sic officio Iudicis re ab adversario possessam sibi restitui intendit. Hæc aut expeditur à bonæ aut malæ fidei possessore. Quando illud, fit restitutio respectiva, & aut sunt fructus pendentes, percepti tantum aut consumpti; si pendentes percepti-

ptive tantum fit restitutio omni-
moda, deductis tamē prius expen-
sit necessariis & utilibus : si con-
sumpti, servantur, modo consum-
ptio facta sit ante litem contesta-
tā : Quādo hoc, sit restitutio omni-
moda, nec inter fruct⁹ ullos distin-
guitur.

Finis & effectus est, ut vero do-
mino res sua prope diem restitua-
tur.

Contraria exceptio dominii &
præscriptonis, quæ aut intenditur
ratione rei, & pro ipsius qualitate,
vel triennio, vel vicennio circum-
scribitur, aut ratione actionis,
& 30. annos requi-
rit.

D 3

Tit.

Titulus II.

De

PUBLICIANA IN REM
ACTIONE.

Publiciana est prætorica, sive utilis rei vindicatio. Causa efficiens Prætor. Impulsiva æquitas. Subiectum relatum bonæ fidei possessor, Correlatū quivis possessor vel detentor, cui modo facultas restituendi subsit.

Objectum res à non domino ex justa causa dominii acquirendi, bona fide accepta. Forma vindicandi ut actor iustum titulum, bonam fidem & traditionem subsequatam, atque rem nondum, quasi tamen usucaptam deducat; restituendi cōcurrit cum rei vindicatione.

Fi-

Finis possessionis ex justo titulo
acquisitæ restitutio.

Effectus cū rei vindicatione co-
incidit. Contraria, domini exce-
ptio.

Titulus III.

SI AGER VECTI-
GALIS AUT EMPHY-
TEUTICUS.

REi vindicatio utilis pro utili
dominio datur Emphyteutica
riis. Emphyteusis est contract⁹ ju-
ris civilis nominatus, bonæ fidei,
in quo dominus utile dominium
ac possessionem sui prædii in Em-
phyteutam perpetuo transfert, ea
lege, ut is prædium colendo red-
dat melius, & in recognitionem
dominii directi, quod dominus re-

tinet, canonem quotannis præ-
stet.

Estq; vel Ecclesiastica, quæ ad res
Ecclesiæ, vel civilis, quæ ad res pri-
uatorum pertinet.

Causa efficiens est lex & consen-
sus contrahentium, vel præscriptio.
Objectum, res immobiles. Forma
constituitur ex pactis, & ut domi-
nium directum retineat dominus,
emphyteuta utile consequatur, sic
tamen ut in re cognitionem directi
dominii etiam pensionem annuam
solvat: non tamen in scriptis, nisi
in Ecclesiastica, nisi ad probatio-
nem. Finis agricultura. Effectus,
exclusio pœnitentiæ, actio emphy-
teuticaria, exceptio damni totalis
quoad dominum, particularis quo-
ad emphyteutam.

Finitur linea recta accipientis
ex-

extincta, præscriptione non soluto
 canone per biennium in Ecclesia-
 stica, per triennium in Emphyteusi
 Civili, alienatione citra consen-
 sum domini facta, & dolosa domi-
 nii interversione.

✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠ ✠✠✠

Liber VII.

Titulus I.

De

**USUFRUCTU, ET
 QUEMADMODUM QUIS
 UTATUR, &c. & seqq.**

Servitus vel est personalis vel re-
 alis. Illa est quando res personæ:
 Hæc quando res rei inservit. Perso-

D §

na-

malis aut est ususfructus, aut usus
 aut habitatio. Ususfructus confi-
 deratur, vel in genere vel in specie.
 In genere est commoditas perci-
 piendi ex re qualibet. Et est vel
 causalis, quando causa sive pro-
 prietati cohaeret, de qua specie hic
 non agitur, quia nec servitus est:
 Vel formalis quando à propieta-
 te separatus est, qui definitur jus
 alienis rebus utendi fruendi salva
 rei substantia. Estque vel verus vel
 quasi, ille in rebus non consumpti-
 bilibus: Hic contra constituitur.

Acquiritur conventionē, stipu-
 lationibus, testamento, praescri-
 ptione etiam longi temporis, jure
 accrescendi inter re tantum, ver-
 bistantum, vel re & à verbis simul
 conjunctos. Ultima verò voluntate
 constitutus nō nisi à tempore adita
 ha-

hæreditatis debetur. Amittitur
 morte naturali & civili, rei interi-
 tu, vel in aliam eâ formam muta-
 tâ, cessione domino proprietatis
 facta, consolidatione, non uten-
 do per modum & tempus. In mu-
 nicipiis vel quando everfa vel an-
 nus centesimus excurrerit. Quasi
 ususfructus, ut dixi, constituitur
 solis ultimis voluntatibus, inter vi-
 vos enim res in mutuû abit: in re-
 bus fungibilibus, accedente cautio-
 ne usufructuaria.

Amittitur sola morte naturali &
 civili. Vindicatur autem usufru-
 ctus, ut & quælibet servitus actione
 vel confessoria vel negatoria. Illa
 quando deberi asseritur, & inten-
 tatur hæc actio ab usufructuario
 contra dominum fundi, vel quos-
 libet alios usum rei impediêtes ad

hoc ut cogatur adversarius cum u-
 ti-frui permittere liberrimè, & hoc
 nomine caveat. Hac quando debe-
 ri negatur, quam exercet dominus
 feudi adversus eum, qui aliquo usu
 servitutis libertatem rei impedit, &
 sibi usurpat ad hoc, ut prædium de-
 claretur liberum, & jubeatur cave-
 re adversarius, ne ipsum ulterius
 turbet, & quanti interest præterito
 tempore non usurpatum fuisse, ut
 sibi rependat, quod in corporali-
 bus secus obtinet.

Ad usum fructum proximè acce-
 dunt operæ servorum, quæ tamen
 nec morte usufructuarii, nequè ca-
 pitis diminutione, nec non utendo
 pereunt.

Ufus constituitur sine fructu ad
 hoc ut quis utatur fruatur re alie-
 na ad suas necessitates, & concur-
 sit

rit cum usufructu, quoad modum
constituendi & finiendi, differt quo-
ad modum percipiendi.

Habitatio est usus ædium. Dif-
fert ab usu, quod hic in jure, illa in
facto consistat, nec extinguitur ca-
pitis diminutione. Constituto au-
tem usufructu exigitur cautio, quæ
est vel de re boni viri arbitrata u-
tenda fruenda, vel restituenda: Il-
la statim amittitur, atque res de te-
rioratur. Hæc non nisi usufructu,
modis quibus expirare solet, disso-
luto.

Liber VIII.

Titulus I.

Servitus est jus agendi habendi-
ve aliquid in fundo alieno ad sui

D 7

præ-

prædii utilitatem, quod jure com-
 muni agere habere non licet. Est
 que vel personalis quæ ad usum per-
 sonæ, vel prædialis, quæ ad utilita-
 tem prædii constituitur. De perso-
 nalibus supra dictum: Prædiales vel
 sunt continuæ, quæ continuum ac-
 tum, vel discontinuæ, quæ actum di-
 scontinuū habent. Causa efficiens
 inter vivos, pactiones, præscriptio-
 nes quo tamen casu distinguitur, ut
 si continuæ sint tempore longo, si
 discontinuæ immemorali præscri-
 bantur: vel ultimæ voluntates. Sub-
 jectum sunt prædia aliena. Forma
 perficitur, vel promittendo, vel
 constituendo, illud fit, quando ser-
 vitute uti licere spondetur, hoc ubi
 per patientiam domini quis in u-
 sum servitutis inducitur. Effectus,
 vis & natura subsequentibus regu-
 lis

lis circumferibitur: I. Servitutum
 eam naturam non esse, ut fiat ali-
 quid. II. Servitutes sua natura per-
 petuam continuā causam habere.
 III Divisionem non recipere. IV. In
 toto fundo totas esse, & totas in
 qualibet fundi parte.

Tit. 2. 3. & 4.

Servitutes Prædiales vel sūt præ-
 diorum urbanorum vel rustico-
 rum: Illæ sunt, Jus altiùs tollendi,
 quando libertas naturalis statuto
 vel pacto restricta remittitur. Al-
 tiùs non tollendi cum vicino con-
 tra naturalem libertatem, nec ultra
 præscriptam formam ædes erigat
 imponitur: Servitus luminum im-
 mittendorum, cum vicinus lumina
 nostra excipere cogitur. Ne lumi-
 nibus officiat, quando vicinus
 nub-

nullo modo luminib. nostris offi-
 cere potest: Ne prospectui, qua id
 agitur, ne quid objiciatur ad mi-
 nuendum prospectum gratiores;
 Stillicidii vel fluminis, qua consti-
 tuta stillicidium vel aqua vel plu-
 via in aream vicini derivari potest:
 Tigni immittendi, ut liceat trabem
 in alienum, ut ubi requiescat im-
 mittere: Projiciendi, ubi arcerae su-
 per aream alterius promittentes
 projiciuntur: Protegendi, quando
 tectum meum ita tegitur, ut flu-
 men in vicini aream defluat: Oneris
 ferendi, qua columna aliena onus
 adium nostrarum sustinet: Cloacae
 item foraminis: proluendi, qua im-
 mundities in alienum proluitur:
 Positum habendi, qua id demum
 agitur, ne quid privatim positum
 habere liceat, cujus casus quando-
 que

que no documento esse possit. Hæ sunt
 iter, quod est jus ambulandi, eundi
 hominis : Actus quem dicunt jus
 agendi iumentum, vel vehiculum:
 Via, quæ est jus vehendi: Aquæ du-
 ctus, quando per fundum alienum
 canales ducere, aquæ haustus, quã-
 do ex fonte alieno aquam haurire
 permittitur: pecoris ad aquam ap-
 pulsus, qua jus ad aquam pecoris
 acquiritur.

Communia utriusque servitutis
 sunt: 1. inhære prædio. 2. cum
 prædio transire. 3. iisdem modis
 posse constitui. 4. proprio tantum
 fundo posse acquiri. 5. non consti-
 tui in rebus humano consortio ex-
 emptis. 6. per hæreditatis aditio-
 nem confundi. 7. facta concessio-
 ne omnia importare, quibus sine
 explicari nequeunt. 8. posse con-

cur-

currere in eodem, modò una alterius usum non impediatur.

Titulus 5. & 6.

VEndicantur servitutes, vel cõfessori vel negatoria. Illa contra adversarium expetitur, qui servitutum deberi, hæc qui non deberi intendit, ad hoc ut vel servitutum vel libertas asseratur, & insuper de ulterius nõ turbando præstetur cautio.

Amittuntur confusione, concessione actus contrarii, rei interitus, conditione existente, negligentia non utentis.

Liber

Liber IX.

Titulus I.

SI QUADRUPES
PAUPERIEM.

Et

Titulus II.

AD L. AQUILIAM.

Dammum datur vel injuria vel sine ea, hoc, cum animal brutū sive quadrupes damnū sive pauperiem fecerit, illud cum homo, eo nomine intentatur actio de pauperie, quando scilicet quadrupes cū commota feritate contra naturam sui generis communem sine instigatu alterius nocuit, ab eo cujus in-

cer-

terest, adversus dominum præsentem, ad hoc ut vel damnum resarciat vel noxæ quadrupedem dedat, nisi suam negaverit, quo casu & ad solidam litis æstimationem transiri potest. Hoc nomine intenditur actio l. Aquiliæ, & vel ex primo cap. aut tertio : ex primo agitur adversus eum (non verò hæredes) qui hominem alienum vel quadrupedem culpa sua & injuria occiderit, ad hoc ut quanti ea res plurimi intra annum retrò proximum valuerit æstimationem sufferat, nō tantum corporis occisi, sed & damni inde emergentis, idq; vel directè ab ipso domino vel utiliter ex mente legis. Ex tertio agitur cæterarum rerum nomine sive animatæ sint, sive inanimæ, quando vel corrumpendo, collidendo, aut alio quocunque modo

modo damnum datum est : idque
 itidem vel directè vel utiliter. Di-
 rectè, quando ex corpore in corpus
 damnum datum est : Utiliter, vel
 in factum, quando litera legis defi-
 cit, vel neque corpore, neque in
 corpus, & tamen damnum datum
 est.

Titulus 3. & 4.

Actio ex edicto de his, qui deje-
 cerint vel effuderint, datur vel
 civiliter adversus habitatorem
 quèvis, cujus ex cœnaculo aliquid
 in publicum interdium, quò vulgò
 iter fieri solet dejectum vel effusum
 ostenditur, ad duplum damni dati:
 Competit autem cuilibet ex popu-
 lo quia popularis est, non tamen
 hæredi, sed ut uni ex populo intra
 annum: vel noxaliter ad versus do-
 mi-

minium vel possidentem , vel qui dolo malo possidere desiit, si servus ipso inscio damnum dedit ad hoc, ut vel noxæ dedatur vel damnum restituatur: Hodie verò, quia ministris liberis utimur , ultra ipsorum mercedem ex delicto nobis ignorantibus perpetrato non obstringimur.

Liber X.

Titulus I.

FINIUM REGUNDORUM.

Actio finium regundorum, quæ stricti juris est, & mixtam causam obtinet, est, qua agitur inter confines prædiorum rusticorum
ad

ad hoc, ut limites congrua fundorum divisione, vel mutua adjudicatione & condemnatione distinguantur.

Subjectum relatum & correlatum domini prædiorum. Objectum prædia rustica. Forma vel est dirigendi vel probandi, illa consistit in eo, ut Judex in finibus regundis antiquam formam observet, & si obscura sine utriusque litigantis jura interim pro possessore respondeas: Hæc perficitur testibus, fama antiqua & similibus, ubi hoc singulare est ut Judex ipse rem oculis subjiciat & per geometras & agrimensores quæstionem finalem dirimat, vel aliquando etiam criminaliter in terminorum motores animadvertat.

Tit. II.

FAMILIÆ ERCI- SCUNDÆ.

Actio familiæ erciscundæ est bonæfidei, mixta, civilis, quæ ad divisionem hæreditatis officio judicis inter cohæredes faciendam agitur.

Estque vel directa vel utilis. Illa datur hæredibus civilibus: hæc bonorum possessoribus, fideicommissariis reliquisque, qui jure civili hæredes non sunt. Objectum hæreditas sive ex testamento sive ab intestato devolvatur.

Judicis officium in eo est, ut res communis dividatur, vel licitatione admitta & compensatione pretii facta alteri res, alteri pretium ad-

addicatur, ubi tamen deducuntur
quæ titulo prælegati, debiti vel stu-
diorum continuandorum erogan-
da veniunt.

Effectus consistit in defendenda
adjudicationis sententia, idque vel
agendo vel excipiendo, nisi læsio
ultra dimidium facta proponatur.

Titulus III.

Actio communi dividundo est
mixta bonæ fidei, & datur de
rebus singularibus, quocunq; titu-
lo communibus ad hoc, ut habitâ
præstationum personalium, ut &
adjudicationis, condemnationis
ac evictionis ratione officio Judicis
dividantur.

Estque vel directa vel utilis: dire-
cta datur dominis rerum corpora-
lium communium sive possideant,

E

sive

sive non : utilis datur utilibus do-
minis ad hoc , ut res jure incorpo-
rali comprehensæ dividatur Quo-
ad officium Judicis idem in hoc ju-
dicio, quod in familiæ exercendæ
servatur.

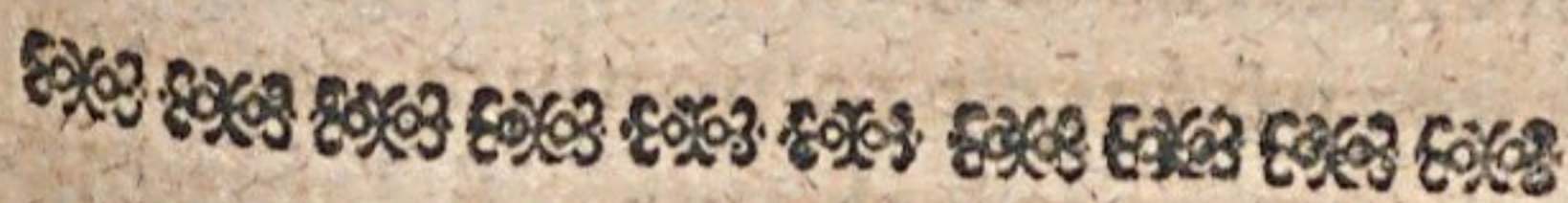
Titulus IV.

Ad

EXHIBENDUM.

Actio ad exhibendum est actio
personalis in rem directa, quâ
petitur, ut res exhibeatur, ejusque
videndæ apprehendendæque copia
actori fiat. Datur omni, qui quali-
cunque actione in rem acturus est,
& cujus qualicunque modo rem
exhiberi interest. Competit ad-
versus possessorem quemlibet sive
civilis sit, sive naturalis. Objectum
res

res mobiles. Judicis officium est
 summam cognoscere, an agentis
 interfit, exceptiones possessoris æ-
 stimare, rem ita exhiberi jubere, ut
 vindicandi, apprehendendique fa-
 cultas actori fiat, & providere, ut
 res omninò eadem in causa exhi-
 beatur, in qua fuit, cum judicium
 acciperetur, & id quidem cū omni
 causa.

Liber XI.

Titulus 1. 2. 3. 4. 5. & 6

Judiciis realibus subjunguntur,
 quæ vel ad præparamentum &
 continentiam causæ faciunt,
 vel neque ex contractu vero,
 neque delicto ullo insigni exi-
 stunt,

E 2 stunt,

stunt, mixtam causam obtinere videntur. Illa sunt interrogationes in jure factæ, quibus adversarius vel confitendo vel negando, vel contumaciter tacendo convincebatur, unde postmodum actiones interrogatoriæ surgebant, in quarum usum hodiè positiones sumuntur, ad quas si fuerit iussu Judicis responsum, reus ex confessione sua teneretur, si autem contumaciter nõ fuerit responsum reus aut pro negante habetur, si damno illi est negatio, aut pro confesso, si confessio illi damno futura est. Ista sunt regressus ad eundem judicem, apud quem jam ante inter plures vel familiæ exercendæ, vel communi dividundo, vel finium regundorum actum erat, si forte an quid ex istis judiciis postmodum quod disce-

disceptari possit, gliscat. Hæc sunt
 actiones vel de servo filio vef. cor-
 rupto vel fugitivis, vel aleatoribus,
 vel si mensor falsum modum dixe-
 rit : actio de servo corrupto datur
 adversus corruptentem in duplū:
 de fugitivis, adversus celantem ad
 mulctam 100. solidorum : de alea-
 toribus edictum datur, vel adversus
 receptatores, vel aleatores ipsos:
 quo ad illos hoc obtinet : ut si ver-
 berati sint, vel quodcunque aliud
 damnum propterea acceperint, vel
 aliquid ipsis subtractum, nullam
 movere possint querelam, quin
 imò quisquis aleæ ludendæ causa
 vim intulit, uti quæq; res est anim-
 adversionem subire cogitur : Quo
 ad hos hoc juris est, ut non nisi vir-
 tutis causa ludere liceat, quod de
 inter ludendum vendito nulla præ-

E 3 stetur

stetur evictio, & denique, si quid
creditum sit exactionem fugiat.

Contra mensorem qui dolo ma-
lo vel lata culpa falsum modum di-
xit, agitur ad id, quod interest, agē-
tis falsum modum non esse renun-
ciatum, idque vel directè vel utili-
ter. Directè adversus mensorem
proprie dictum, utiliter adversus
quemlibet, qui vel ulna vel mēsurā
qualibet falsum commisisse cōvin-
citur: cui subjungitur querela sive
imploratio Judicis, quā mensorum
aut estimatorum, aut aliorū omni-
um, qui ex peritia artis suæ judicāt,
judicium, mensura, taxatio &
sententia impugna-
tur

Tit. 7.

Titulus 7. & 8.

Iudicia, quæ mixtam causam habere videntur, vel sunt divini vel humani juris, quæ sint humani, habuimus, quæ divini sequuntur; Ubi agitur vel per actionem vel interdictum. Per actionem agitur, vel de mortuo inferri prohibito, vel in locum in quem inferri non debebat illato, vel sumptibus in exequiis funebribus in sumptis: illo casu competit actio in factum per quam consequimur, quanti nostra interfuit prohibitum non esse, quæ ne consuetudine quidem induci potest, ut ob æs alienum sepultura inhibeatur, & cadaver arrestetur: Isto casu itidem nascitur in factum actio, quæ continetur, ut aut is qui intulit, tollat, quod illatum est,

est aut loci pretium præstet. Hoc casu oritur actio funeraria, quæ datur adversus hæredes de impensis necessariò vel utiliter in funerationem conversis, cujus actionis tantus favor est ut hujusmodi impensæ ante omne creditum cum bona solvendo non sunt ex hæreditate deducantur, quod item, & in expensis, quæ ob morbum defuncti contractæ sunt, obtinet

Per interdictum vel de mortuo inferendo vel sepulchro ædificando illo hoc continetur, ut si mortu⁹ inferri prohibeatur, statim impedimentum removeatur, donec de jure sepulturæ ordinariè agatur, ac diligentior fiat cognitio: hoc illud comprehenditur, ut sepulchrum ibi, ubi jus inferendi est, ædificare liceat.

Pars

Pars Tertia.

Liber XII.

Titulus I.

DUobus modis itur
 in creditum, aut re ipsa
 aut consensu. Re ipsa vel
 cum damus, ut idem in
 genere vel in specie reddatur: Cō-
 sensu ut fit in cōtractibus consen-
 sualibus: cum dam⁹, ut idem in ge-
 nere restituatur. Re cōtrahitur mu-
 tuum ab eo quasi ex meo tuū fiat,
 dictum: quod est contractus rea-
 lis, juris gentium, nominatus, stri-
 cti juris, quo damus rem fungibi-
 lem.

lem, ut eadem nobis in genere aliquando restituatur. Causa eius efficiens est conventio ac consensus contrahentium cum traditione rei quæ mutuum conciliat. Objectum res fungibilis. Forma consistit in domini translatione. Finis est, ut res ad necessitatem vitæ oportune, quarum in consumptione usus est inter homines communicentur. Effectus conditio certi, quæ & ex stipulatu competere potest.

Titulus II.

De

JURE JURANDO.

Jusjurandum est invocatio Dei qua petimus, ut sit testis nostræ asseverationis, ut puniat fallentes, & respicitur vel secundum partes
vel

vel causas, vel species. Partes ejus
 duæ sunt: Invocatio Dei & impre-
 catio nostri. Causa efficiens vel
 pactio vel authoritas Judicis. Ob-
 jectum res honestæ & licitæ, cujus
 intuitu juramentum vel est fide-
 litatis, quod à Vasallo seniori vel al-
 teurationis, quod à subditis Magi-
 stratui præstatur, vel promissoriū,
 vel confirmatorium, vel deciso-
 rium litis, quod in supplementum
 probationum defertur. Species ju-
 risjurandi deciforii sunt tres: Vo-
 luntarium Judiciale & necessarium
 Voluntarium est, quod extrajudi-
 cium ex placito suscipitur. Cujus
 effectus est obtinere ad instar rei
 judicatæ & cedere loco solutionis.
 Judiciale est, quod in judicio Actor
 Reo, etiamsi nihil probaverit, præ-
 stito pri^o juramento calumniæ de-

fert, & vel præstandum vel referendum, eodemque effectu cum priori corrumpat. Necessarium est, quod Judex parti in defectum Probationem defert, idque vel Reo, quando suspicionibus oneratur, & dicitur purgationis, vel Actori quando semiplenè probavit, & dicitur suppletorium: Nam si vel nihil probatum fuit, Reus absolvitur, vel si plene, condemnatur, potest tamen hoc juramentum repertis novis instrumentis & probationibus retractari.

Oritur hinc actio in factum & exceptio. Adjacentia sunt boni mores, pietas, justitia, veritas, iudicium. Affinia, pollicitationes per dignitatem & nobilitatem factæ. Contraria vis, error, dolus, metus, absolutio.

Tit. 30

Titulus III.

De

IN LITEM JURAN-
DO.

Jusjurandum in litem est, quod
 à Judice defertur, quādo res do-
 losè ablata per contumaciam non
 restituitur, vel dolo malo restitui
 nequit, Estque vel affectionis vel
 veritatis, illo permittitur Actori
 rem aestimare pro arbitrio: hoc
 quanti res est. Illud nō admittitur,
 nisi dolus præcesserit, hoc etiam
 si culpa, illud non potest retractari
 licet ex magna causa. Judex Reum
 vel prorsus absolvere, vel minoris
 condemnare possit, hoc potest. Il-
 lud admittitur tantum in iis causis,
 quibus agitur ad restitutionem vel

E 7

ex.

exhibitionem rei, siue actio sit realis siue personalis, siue arbitraria, hoc in causis omnibus.

Titulus 4. 5. 6. & 7.

Quicquid datur, datur vel ob causam, eamq; vel honestam vel turpem vel sine causa. Si datur ob causam honestam causa non secuta, datur condictio, causa data causa non secuta: Si ob inhonestam & turpem, & tunc aut vertitur turpitudine solius dantis, aut accipientis, aut utriusque, priori & posteriori casu cessat repetitio, medio admittitur condictio ob turpem vel injustam causam. Si datur sine causa, datur vel sine causa ab initio & fit indebitum, quo casu conceditur condictio indebiti, qua quod nullo jure debetur, & ignoran-

ranter vel nullo jure solutum repetimus: vel ex postfacto, & cum nulla specialis condictio suppetit datur cōdictio generalis sine causa, quod fit vel cum aliquid tantum promissum est sine causa, aut ob causam quæ secuta non est, vel cū quid datum est ob causam veram & justam, quæ tamen ad causam nullam reducitur.

Liber XIII.

Titulus I.

De

CONDICTIONE

FURTIVA.

Condictio furtiva est actio personalis, civilis, qua dominus
in-

intendit à fure aut ejus herede, rem furto sublatam sibi dari oportere. Datur ei, qui fuit dominus tempore commissi delicti, ut & ipsius heredibus adversus furem ipsum vel heredes ipsius in solidum etiamsi nihil ad eos pervenerit ad id, ut res vel ejus æstimatio cum omni interesse & fructibus restituatur.

Titulus 2. & 3.

Condictio generalis vel est ex lege vel triticiaria. Ex lege agitur, quando aliquid vel lege, mandato, rescripto vè &c. propositum, nec tamen quo genere actionis experiri oporteat, additum est. Triticiaria agitur ad rem quamlibet fungibilem excepta pecunia numerata, sive certa ea sit, sive incerta, in cujus æstimatione incun-
da

da vel tempus condemnationis,
mortis, vel moræ litis contestatæ
attenditur.

Titulus IV.

Actio stricti juris fit arbitraria
quando quod certo loco pro-
missum est, alio loco sub arbitrio
judicis petitur, ubi tamen interesse
& Actoris & Rei simul consideratur
Rei semper, ne purè intendi possit
Actoris non semper, nisi in culpa
vel mora Reus fuerit. Quod secus
in bonæ fidei judiciis, quæ ubique
purè proponi possunt.

Titulus V.

Actio de constituta pecunia est
Prætoriana, & competit, quando
quod naturaliter debebatur iterū
nudo pacto sine verborum solen-
ni-

nitate promissum est adversus promissorem ad hoc, ut vel promissum fiat, aut præstetur, quod interest.

Titulus VI.

Commodatum est contractus I.G. nominatus b. fidei, quo rem datam specificam ut eadem nobis in eadem specie reddatur. Causa ejus efficiens est consensus cum rei traditione conjunctus. Obiectum res omnes tam mobiles, quam soli, non fungibilis, nisi dicis gratia commodetur. Forma tradere rem præscripto tempore, sine & modo usus. Finis mutua rerum communicatio: Distinguitur autem à mutuo modis quinque, 1. obiecto, mutuum enim contrahitur in quantitatibus, commodatum in speciebus, 2. Effectu, in mutua-

ta

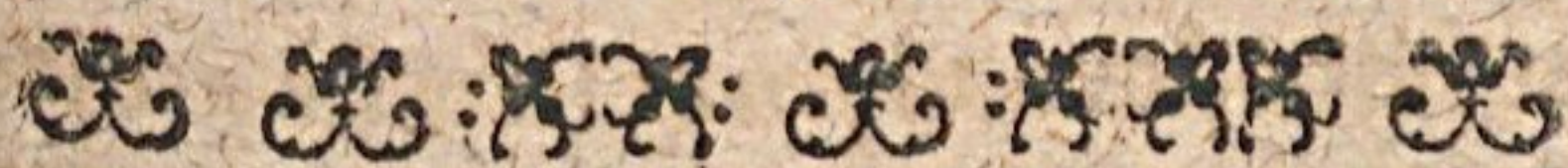
tarium transit dominium, quod se-
 cus commodatario. 3. Modo con-
 trahendi. 4. Usu. 5. Præstatione. Ef-
 fectus actio commodati directa &
 contraria. Illa datur commodan-
 ti adversus commodatarium ad
 hoc, ut res cum causa omni integra
 restituatur: Illa commodatario
 contra commodantem ad id, ut in-
 teresse suum & impensas necessari-
 as consequatur, ubi quod contra-
 rio & compensationis jure servari
 potest.

Titulus VII.

Pignus est, quod creditori datur
 propter crediti restituendi fi-
 dem, & vel traditur & dicitur pi-
 gnus in specie, vel nudè obligatur,
 & dicitur hypotheca. Estque vel
 voluntarium, idque vel expressum
 vel

vel tacitum: aut necessarium, idque
vel legale vel prætorium. Actio
pignoratitia est, quæ pro pignore
repetendo conceditur, estque dire-
cta vel contraria. Directa datur
debitori, qui rem pignori opposuit,
adversus creditorem ejusvè here-
dem ad hoc, ut pecunia soluta res
reddatur, & damnum in ea dolo
culpavè datum unà cum fructibus
refarciatur: Contraria datur credi-
tori adversus debitorem, ad hoc ut
si deceptus vel damnum passus
sit indemnis serve-
tur.

Liber

Liber XIV.

Tit. 1. 2. & 3.

Obligamur vel ex cōtractu proprio vel alieno, illo civiliter, hoc ex æquitate prætoria, & id quidem propter negotiationes maritimas, vel terrestres, illo casu nascitur exercitoria, quæ datur ex cōtractu illustri Magistri navis nō nau-tarū (quod secus in delicto) adversus exercitorem si quid ejus rei gratia Magistro navis contractum est, & quidem si plures sint in singulos in solidum: quorum & refertur lex Rhodia de jactu, quæ promittit actionem contributoriam adversus eos, quorum interfuit merces

ces pro levanda navi fuisse projectas : in singulos tamen pro rata portione, non quantitatis, sed valoris ad interesse modo navis salva enatârit: hoc casu oritur institoria, quæ datur adversus præponentes singulos in solidum ex eo, quod cum institore ejus rei contraria contractum erat, estque vel verè talis vel quasi, illa competit modo prædicto, hæc ex quasi institoris, puta quando quis non ad negotiandum sed certo alicui facto præpositus est obligatione,

Tit. 4. 5. & 6.

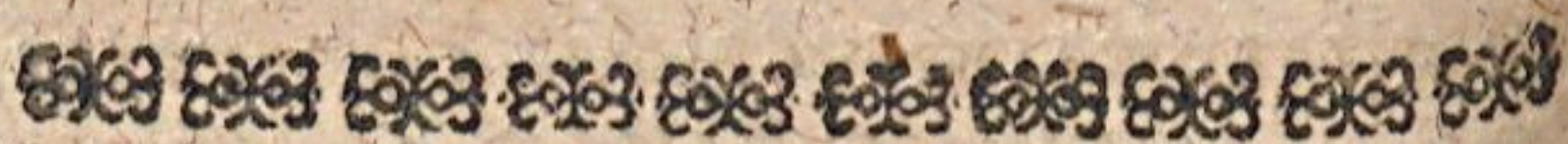
EX contractu proprio obligamur, vel ut juris nostri vel ut alieni, illo obligamur soli, hoc nostro nomine aut patres, aut domini, quo casu tribuitur actio tribu-

to-

toria, quæ competit adversus vel
 parentem vel dominum, ad hoc,
 ut si peculiarem mercem sive filius
 sive servus habeat, illa pro quota
 inter omnes creditores æqualiter
 distribuatur, & hoc quoad consistit
 potestas: ea soluta aut contraxit
 servus, aut filius. si ille evanescit a-
 ctio, si hic & heres factus non sit, di-
 rigitur in quantum filius facere po-
 test, nisi pecunia mutuo data esset,
 est enim exceptione SC. Macedo-
 niani perpetua tutus. Est autem
 SC. Maced. exceptio, quæ conce-
 ditur filiosam. etiam emancipato
 ut & ipsius patri & fidejussori ad-
 versus mutuantem & ipsius here-
 des, si pecunia vel mutuo data vel
 SC. fraus cogitata sit, qua inten-
 tionem agentis perpetuò exclu-
 dit, nisi vel voluntate patris con-
 tra.

traxisset, vel postea sui juris factus
contractum approbasset, vel studi-
orum cōtinuandorum, legationis-
vè perficiendæ ergò pecunia credi-
ta esset.

Liber XV.

Titulus I. & subseq.

EX contractu ejus, qui in pote-
state est obligamur præterea
vel de peculio, vel de in rem verso,
vel quod jussu: De peculio, ut qua-
tenus est in peculio vel filiifam. vel
servi, actori satisfiat deducto prius
quod vel patri vel domino exinde
debetur. De in rem verso, quando
qui in nostra potestate contraxe-
runt, vel nihil in peculio habent
vel

vel non tantum, vel actio de pecu-
lio per lapsū anni terminata, & ta-
men in rem nostram, quid vel ne-
cessario vel utiliter versum proba-
tur. Quod jussu, quando jussu no-
stro sive filiusfam. sive servus con-
traxit in solidum.

XXXX XXXX XXXX XXXX XXXX XXXX XXXX XXXX : XXXX

Liber XVI

Titulus I.

Ad

SC. VELLEJANUM.

Scitum Vellejanum est benefi-
cium legale, quo mulieri nomi-
ne alieno, nec in rem suam spon-
denti deceptæ non decipienti item
ejus procuratoribus, fidejussoribus,

F

man;

mandatoribus succurritur, idque vel excipiendo, quando ex intercessione convenitur, vel agendo, quando quod promiserat, solvit, cui beneficio renunciare non potest, nisi id aut judicialiter, aut jurato præviâ tamen certio ratione, faciat.

Titulus II.

De

COMPENSATIONIBUS.

Compensatio est debiti & crediti inter se contributio. Causa ejus efficiens est partim Jus Civile, partim naturale. Objectum contractus & delicta, modò non sint publica, vel ad publicam inde vindictam agatur, item actiones omnes,

omnes, tam reales quam persona-
les, quantitates, species, modò de-
beantur in eodem genere, aliàs
species ad speciem, ut & debiti illi-
quidi ad liquidum compensatio
nulla est. Forma perficitur ipso ju-
re, tam in stricti juris, quam bonè fi-
dei judiciis, modò factum hominis
accedat. Finis litium præcisio. Effe-
ctus sublatio obligationis ipso jure
causata.

Titulus III.

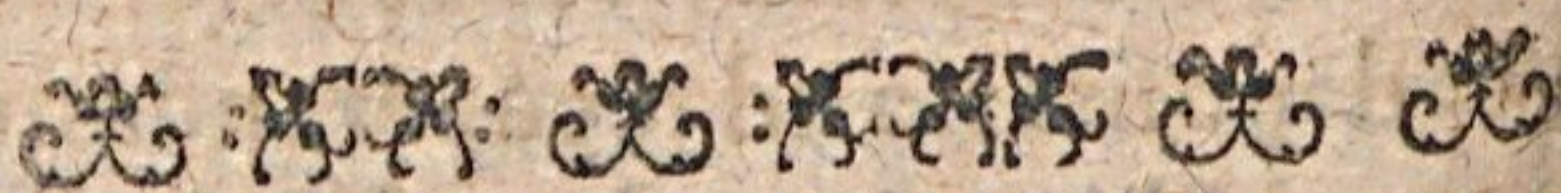
DEPOSITI.

DEpositum est contractus rea-
lis, quo res alicui ad custodiã
gratuitam commendatur, & est
vel depositum in specie vel seque-
stratio. Illud committitur per rei
non litigiosæ depositionem ab uno
F 2 vel

vel pluribus. Hæc verò contra, nisi
 quod per unum expediri nequeat.
 Causa efficiens depositi specifici est
 consensus cum actuali rei præsen-
 tatione conjunctus. Subiectum
 relatum deponens. Correlatum
 depositarius. Objectum res quæli-
 bet commendabilis. Forma fini
 concordans consistit in eo, quod
 res libera sive propria sive aliena
 alteri ad gratis custodiendum de-
 tur. Effectus primus quoad intui-
 tum deponentis, est simplex ipsa rei
 extra dominium & possessionem
 sub fiducia custodia facta traditio.
 Quoad depositarium verò quod
 ad nutum deponentis restituere de-
 beat obligatio. Ortus est actio de-
 positi civilis, rei persecutoria, & ad
 heredes transmissibilis. Estque vel
 directa, quæ deponenti ad recupe-
 ran-

randam rem ipsam, vel contraria,
 quæ depositario ad recuperandum
 id quod sibi ratione depositi adest,
 datur. Sequestratio duplex est, con-
 ventionalis & judicialis ; Illa fit
 conventionem partium : hæc neces-
 sitate jurisdictionis. Causa efficiens
 regulariter est consensus rei inclu-
 sus, quando illa quæ vi jurisdic-
 tionis explicatur non nisi extra regu-
 laritatem indulgeatur. Objectum
 res omnes. Formam ipsa rei litigio-
 sæ ob custodiam facta depositio re-
 præsentat. Finis est, ut res litis er-
 gò ad custodiam concessa legitimè
 restituatur. Effectus actio est
 sequestraria.

F 3 Liber

Liber XVII.

Titulus I.

MANDATI.

Mandatum est contractus juris gentium, nominatus, in quo consensu & bona fide, alter negotium aliquod honestum alteri gerendum efficiendumve committit, alter vero suscipit. Partes ejus sunt hinc rem expediendam credere, illinc mandatum suscipere & exequi. Estque vel voluntarium, necessarium, gratuitum vel mercenarium. Causa efficiens consensus. Objectum res quaelibet honesta non delictum, non merum

rum Imperium. Forma, fieri gratuitò, & fines mandati diligenter custodire. Finis, vicaria amicorum fides. Effectus mutua utriusq; obligatio, actio directa & contraria, quarum illa datur mandanti ejusvè hæredibus, ad id quod interest, mandatum vel planè non, vel non dignè impletum, quo casu, si quid dolo commissum, subitur infamia. Hæc datur mandatario. Solvitur re integra voluntate mandantis morte mandatarii, re completa.

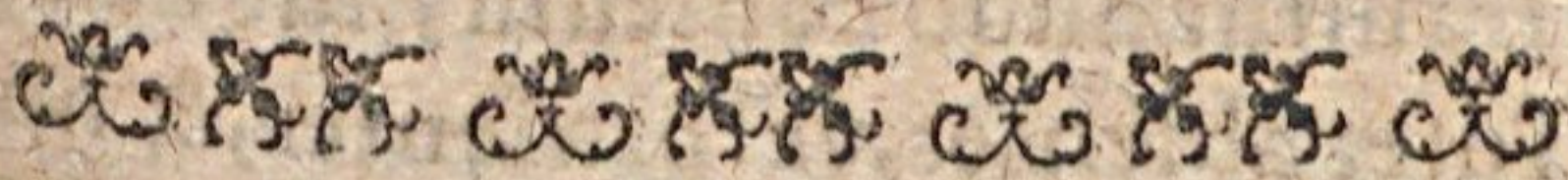
Titulus II.

PRO SOCIO.

SOcietas est contractus juris gentium nominatus, in quo bona fide contrahentes societate de rebus

bus honestis incunt, eo animo, ut
 res operave, earumque rerum lu-
 cra & damna inter ipsos commu-
 nicentur. Estque universalis, quæ
 est omnium bonorum, vel parti-
 cularis, vel publica, vel privata,
 causa efficiens, consensus. Obje-
 ctum, res & operæ honestæ. Forma
 explicatio consensu modo quocun-
 que. Effectus lucri & damni æqua-
 lis communicatio, actio pro socio,
 utrò citroque directa, quæ datur
 soluta societate, ad id, ut præstetur
 quod interest, si quid vel dolo vel
 culpa etiam levi commissum sit. Sol-
 vitur vel ex personis, idque morte
 sive civili, sive naturali: Ex rebus,
 earum interitu. Ex voluntate, re-
 nunciatione sive expressa sive taci-
 ta, utraque tamen tempestiva, vel
 ex

ex actione, idque vel stipulatione
novandi animo interposita, vel ju-
dicio.

Liber XVIII.

Titulus I.

EMptio. venditio est contractus
juris gentium nominatus, bo-
nae fidei, de re emptori tradenda &
pretio certo venditori in nummis
dando. Partes ejus sunt: Res, pre-
tium, & consensus. Nam si error
intervenerit, distinguitur, an in
corpore, an in materia. Idque vel
totaliter, vel secundum quid, prio-
ri utroque casu corrumpitur, posteriori
tenet. Objectum res omnis sive

F 5

cor-

corporalis, sive incorporalis, modo non sit extra commercium, vel litigiosa, vel e mentis propria: contrahitur nudo consensu, idque vel inter absentes, vel praesentes, & hoc iterum vel nuda conventionem, & dicitur conventionalis, vel per scripturam, & dicitur literalis, ubi si quid adhuc deest; impunè receditur si arrhae intervenerint emptor ꝑ dedit, amittit, venditor duplum restituit. Finis est ut perpetua pecuniae estimatione difficultatibus permutationum subveniatur. Effectus quod à contractu perfecto recedere nō liceat, itē domini translationis vel evictionis praestatio, periculi in emptorem aversio. Affinia, locatio, permutatio. Contraria, dolus, error, donatio.

Tit. 2.

Tit. 2. & 3.

EMptio aut est pura & simplex, aut pactitia, & hæc regulariter absoluitur, vel in diem additione, vel l. commissaria. Illà id agitur, ut emptio quidem purè nisi conditio eveniat, contracta sit. Ista autem existente sub conditione resolvatur, puta ut subsistat, quando, nisi melior conditio intra certum diem offeratur, conventū est; l. comm. Hac ita proceditur, ut nisi pretium statò tempore solvatur, res fiat inempta.

Titulus IV.

IN hereditate vendita hoc speciale est, ut vendi non possit, nisi possessor defunctus sit. Secundò, quod venditor nō præstet evictio-

E 6

nem

dem. Tertio, ut neque plus juris, neque minus habeat emptor quam apud venditorem futurum fuisset, ubi in supputatione tempus mortis cum præstationis & contractus tempore conjungitur. Præter hereditatem & nomina sive actiones rectè dividuntur, modo non litigiosæ sint, vel ultra quantitatem pretii exerceantur.

Titulus V.

Solvitur emptio contrario contrahentium consensu re integra, dolo, cum causam dedit contractui, læsione ultra dimidium, errore totali, metu, retractu sive proximitatis, sive conventionali, cui tamen juri ad exemplum reliquarum actionum spatium 30. annor. rectè præscribitur.

Tit. 6.

Titulus VI.

Perfecta venditione periculum
 emptoris est. Perficitur autem
 venditio cum de pretio convenit,
 & id quod venit quid, quale & quā-
 tum sit appareat & hoc in fundibi-
 libus plerūque fit, vel per degusta-
 tionem, vel ad mensuram, vel u-
 tramque: si neque degustatio, neque
 ad mensuram accesserit, periculum est
 venditoris. Si degustatio non ta-
 men ad mensuram, periculum vel est
 qualitatis, & est emptoris, vel quan-
 titatis, & est venditoris, si utraque
 periculum omne emptoris est: cu-
 stodiam tamen interim venditor
 præstat usque dum res tradatur.

Titulus VII

In servorum distractione hoc no-
 tandum, ne sub iniquis condi-
 tionibus veniant, alioquin emptio
 nulla.

nulla est, nisi quod exinde quanti
 minoris eo nomine mancipium
 venditum fuisset, tanquam interef-
 se pecuniarium petatur.

Liber XIX.

Titulus I.

EX empto vendito actio oritur
 duplex: Una empti, altera ven-
 diti, utraque Civilis, bonæ fidei di-
 recta, & ad hæredes transitoria, illa
 datur emptori, ad hoc, ut si nihil
 specialiter convenit, quicquid na-
 turaliter inest, præstetur, inest au-
 tem, ut res tradatur unà cum fru-
 ctibus & accessionibus, vel præste-
 tur interesse, vel si res tradita sit,
 sed

sed vitiosa, agatur ad redhibendū
 vel quantò minoris & hoc quidem
 quando ex parte emptoris accesserit
 complementum. Hæc datur
 venditori ad id, ut solvatur ei præ-
 tium unà cum usuris à tempore
 moræ, solvantur quoque sumptus
 in re vendita post venditionem
 facti, item ut merces tollantur &
 interesse hoc nomine præstetur,
 cui jungitur condictio ex l. 2. C.
 de rescindend. vendit. quæ idagi-
 tur, ut aut præstetur justum præ-
 tium, aut iniquo contractu abea-
 tur.

Titulus II.

LOCATI CONDU- CTI.

Loca-

Locatio conductio est contractus nominatus, in quo personarum vel rerum usus pro certa aliqua mercede conceditur. Requisita habet consensum, rem & mercedem. Objectum res omnis sive mobilis sive immobilis, tam aliena, quam propria, corporalis & incorporealis. Forma est quod aut ad tempus aut in perpetuum concedatur, quo tamen casu non transit in Emphyteusin. Finis, ut rerum usus sive alterutrius partis incommodo inter homines communicetur. Effectus actio locati & conducti. Adjuncta tacita pignoris obligatio. Cognata emptio & venditio. Actio hinc oritur duplex una locati, altera conducti, illa datur locatori ad hoc ut merces solvatur, & damna vel dolo, vel culpa lata

lata & levi conductoris commissa
 resarciantur, sit etiam interdum,
 ut & custodia ac culpa levissima
 præstetur, quando id ipsum rei
 subjectæ natura vel pactum, vel
 circumstantiæ exposcunt. Hæc
 datur conductori ad hoc ut sibi
 liceat re locata uti aut solvatur,
 quod interest, ut reficiatur quod
 reficiendum, ut præstentur dam-
 na, si res vitiosa locata sit, & pen-
 sionis fiat remissio, si forte an steri-
 litas emerferit.

Titulus 3. & 4.

Aestimatoria agitur, quãdo res
 æstimata vendenda concessa
 est, quo casu quia dubitari poterat,
 ad quamnam consractuum clas-
 sem sit recurrendum, suppeditatur
 æstimatoria.

Per-

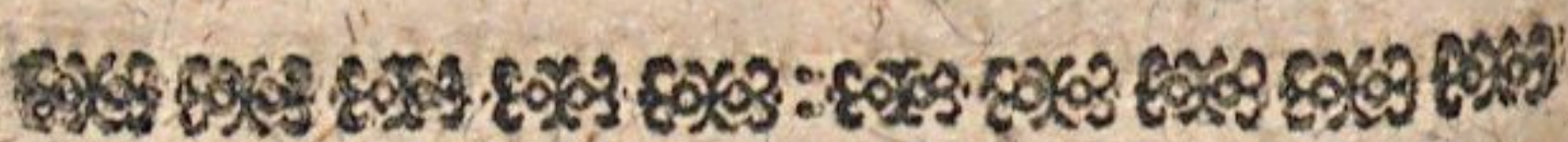
Permutatio est contractus vel conventio juris gentium innominata, qua species cum specie commutantur. Causa ejus efficiens jus gentium consensus & rerum traditio. Objectum species. Forma ut aut traditione fiat aut stipulatione. Finis ut cum tu habeas vicissim ego habeam, quod tu accipere velis. Effectus usucapiendi conditio, evictionis præstatio, animalium sanitas ac ob vitia redhibitio: actio præscriptis verbis.

Titulus V.

Actione præscriptis verbis agitur, quando nominata actio nulla præexistit, sed ex contractu innominato experiendum: Contractus autem innominati ad quatuor

tuor ferè classes revocantur, aut enim do ut des, aut do ut facias, aut facio ut des, aut facio ut facias. Cum do ut des, & ego dedi, tu cesses dare oritur actio præscriptis verbis, qua ego ut aut consummes contractum, aut præstes, quod interest, aut ago conditione causa data causa non secuta. Cum do ut facias, & ego dedi, tu cesses facere & factum tale sit, quod locari non soleat, vel soleat quidem, sed species loco mercedis intervenerit, agitur actione præscriptis verbis nisi dolus accesserit, tunc enim competit actio de dolo. Aut facio ut des ego feci, tu cesses dare competit actio de dolo subsidiaria. Aut facio ut facias, ego feci tu cesses facere & similiter oritur actio præscriptis verbis.

Pars

Pars Quarta

Liber XX.

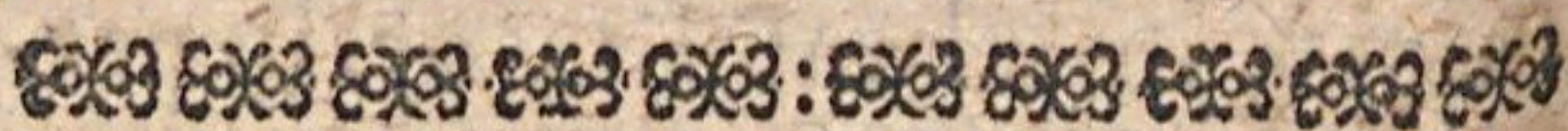
Titulus 1.2.3.4.5. & 6.

Accessoria contra-
ctuum pertinent vel ad
securitatem, ut pignora,
vel ad implementum ut
adilitium edictum, evictio, usuræ,
aut ad probationem, ut testes &
Instrumenta. Pignus est jus reale
quo creditor nomine ejus, quod si-
bi debetur, re obligatâ tenet. Estque
vel Prætorium quod prætor decre-
ta bonorum missione inducit, vel
judiciale, quod captis pignoribus,
vel conventionale quod consensu
con-

constituitur, & id vel expressè vel tacitè. Tacitè, ut in illatis & investitis in prædium urbanum, in bonis tutoris, mariti pro dote, administratorum. Ad objectum pertinent, res, nec sua natura, nec legis prohibitionem obligationem respicientes, res enim sacræ, religiosæ, nisi pro redemptione captivorum litigiosæ, minorum, dotales, feudales oppignorari non possunt. Effectus pignoris consistit, vel in persequendo vel in distrahendo. In persequendo quoad concursum attenditur prioritas temporis, nisi vel sit fiscus, vel pupillus, vel mulier: hæ enim personæ cæteris non obstante temporis prærogativa præferuntur: In distrahendo respicitur pactum, quod si nullum intervenit post trinam denunciationem creditori

venit

vendere permittitur. Si pactum de non distrahendo intervenerit, item post ternam denunciationem æquum est debitore cunctante distractionem concedere. Solvitur pignus solutione ejus, quod debetur, oblatione, depositione, voluntate expressa & tacita, vel interitu totali, tempore, mutatione personæ & sententia.

Liber XXI.

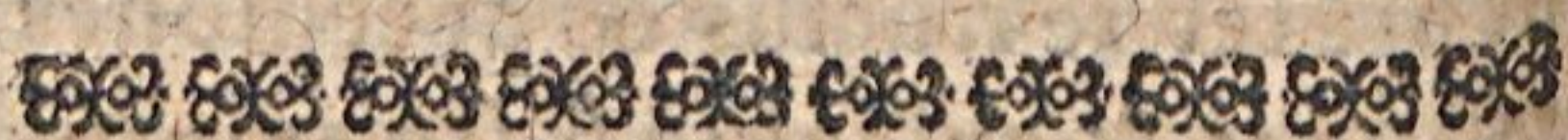
Titulus 1.2.& 3.

AD implementum contractus pertinet edictum ædilitium, evictio, & usuræ. Illud consistit, vel in redhibitoria vel quanti minoris actione. Redhibitoria est, vel di-

directa vel contraria, illa experitur
 emptor adversus venditorem in
 hoc, ut rem vitio affectam aut
 non talem, qualem venditor esse
 affirmavit, recipiat restituto precio:
 hæc datur venditori in emptorem,
 ut præter re fructus & accessiones
 restituat, & quicquid facto empto-
 ris vel suorum damni in re datum
 est, resarciat. Actio quanti mino-
 ris competit emptori non ad hoc,
 ut rescindatur contractus, sed ut
 sibi de pretio restituatur quâti mi-
 noris res valuit, cum emeretur.
 Evictio est rei nostræ quam adver-
 sarius legitimo titulo acquisierat
 per Judicem recuperatio, & cave-
 tur plerunque de ea, vel per sim-
 plæ vel duplæ stipulationem: quod
 si tamen sequatur triplex hinc ad-
 versus venditorem exercetur actio,
 ex

exempto ex stipulatione vel simple vel duplæ, quo tamen casu, si evictio vel ab ipso venditore, vel ejus hæredibus intentetur accommodabitur exceptio rei venditæ & traditæ.

Liber XXII.

Tit. 1. & 2.

USura est lucrum supra sortem ex mutuo exactum, estque vel lucratoria; vel compensatoria; vel punitoria. Lucratoria est, quæ ex mero mutuationis officio contra naturam contractus lucrum facit. Compensatoria, quæ præstatur, ut compenset justum interesse, quod ha-

habet creditor eò quod pecunia caret. Punitoria, quæ non propter lucrum petentium, sed moram non solventium pro pœna, aut à lege, aut ab homine infligitur, illa illicita, hæ suo respectu concessæ, & debentur vel ex mora vel stipulatione, non ex nudo pacto, nisi in pecunia trajectitia, quæ trans mare periculo creditoris vehitur. Fructus est rei quælibet fruitio, suntque vel naturales, qui sine hominis facto, vel industriales, qui ex hominis facto, vel civiles, qui ratione rei percipiuntur.

Titulus III.

PROBATIO est rei dubiæ per argumenta ostensio, estque vel artificialis, quæ ex ipsa causa eruitur, vel inartificialis, vel plena vel se-

G mi-

miplena. Causa ejus efficiens est
 sententia interlocutoria. Obje-
 ctum facta, quæ probari possunt.
 Forma probandi ad libelli speci-
 em est accommodanda, & intra
 terminum præstitutum expedien-
 da. Finis fidem judici facere. Affi-
 nia jusjurandum, confectio, præ-
 sumptio juris. Contraria, pugnan-
 tia irreconciliabilis. Præsumptio
 est ratio cinatio de re verisimili, est-
 que vel juris & de jure, vel modica.
 Causa efficiens est lex. Impulsiva
 argumentum conjecturæ probabi-
 lis. Objectum, consilia, affectus,
 accidentia intrinseca & externa.
 Forma præsumendi pro varietate
 objectorum signorum varia
 est. Finis & effectus est, quod præ-
 sumptio juris facit probationem
 pleo

plenam, juris & de jure plenissimam, quæ elidi non possit. Modica, semiplenam.

Titulus IV.

Regulariter probamus vel instrumentis vel testibus. Instrumentum est scriptura à persona publica confecta, quæ sine alio adminiculo fidem in judicio facit. Causa efficiens est vel voluntas vel necessitas. Subiectum in quo, materia quælibet. Forma consistit in facti commissione, rei cognitione, juris promissione testium saltem trium præsentia & rogatione, ut & in clausulis quibusdam solennibus. Finis est, vel ut solennitas actus perficiatur, vel ut in promptu habeatur probatio. Effectus, producere præsumtio.

G 2

nem,

nem, unam veritatis, alteram so-
lennitatis, & sic plenam fidem fa-
cere.

Titulus V.

Testes sunt, qui ad fidem alicu-
jus rei faciendam arcessuntur.
Suntque vel omni exceptione ma-
jores vel suspecti. Causa efficiens
est citatio & compulsio Judicis:
compellitamen nequeunt, qui le-
ge testificari prohibentur, ut nec
qui lege exculantur. Objectum
sunt facta, ad quæ se referre testes
debent, Forma est, quod non nisi
post litem contestatam examen
fiat, nisi fiat ad perpetuam rei me-
morian. Deinde, testes jurati su-
per facto ex certis scientiæ suæ cau-
sis examinandi sunt. Ex ignoran-
tia quoque præsumptio exoritur.

Est

Est autem ignorantia duplex aut facti, aut juris: Facti quando quod contingenter positum est accidisse ignoratur. Estque vel facti proprii vel alieni, hæc excusat, illa non utique, ut nec ignorantia juris, nisi in certis personis.

Liber XXIII.

Titulus. 1. & 2.

Sponsalia sunt mutua futurarum nuptiarum repromissio & sunt vel de præsentibus, vel de futuro. De præsentibus sunt, quæ purè: de futuro, quæ sub conditione cōtrahuntur. Ab illis recedi non potest, ab his potest. Matrimonium est legitima viri & mulieris conjunctio individuum

quam vitæ consuetudinem conti-
 nens. Causa efficiens, qua insti-
 tutum natura, qua consensum jus
 gentium, qua institutionem, jus
 divinum, qua solennitates, jus ci-
 vile. Contrahere autem prohi-
 bentur quidem vel natura, vel lege.
 Naturâ, ut furiosi & impuberes, le-
 ga, eaque vel divina, ut parentes &
 liberi quoad invicem & collatera-
 les intra quartum gradum. Forma
 contrahendi varia. Finis procrea-
 tio sobolis, adjumentum vitæ, &c.
 Effectus indissolubilis conjunctio,
 lucrum fructuum & similia à par-
 te mariti, à parte uxoris capacitas
 dignitatum mariti, fori, hypothecæ
 tacitæ. Affinia contubernium, con-
 cubinatus. Contraria dissensus, er-
 ror, metus, dolus, ebrietas profun-
 da, furor.

Tit. 3.

Titulus 3.4. & 5.

DOs est proprium mulieris patrimonium. Estque vel adventitia, quando ab extraneo, vel profectitia, quando à patre confertur. Constituitur aut stipulatione, aut nudo pacto, idque propterea, ut sublevetur maritus in oneribus matrimonii perferendis. Effectus est multiplex: 1. enim marito adversus promittentem competit actio bonæ fidei cum tacita hypotheca.

Deinde uxori ad repetendum cum jure eodem. Affinia sunt donatio antè & propter nuptias, bona paraphernalia, gerada &c. Et hæc ita se habent, nisi pactis dotalibus aliter conventum fuerit, & quamvis quidem maritus ex interpreta-

G 4 tio-

tionē juris dominus fiat dotis, nec
 quicquam tamen, nisi necessitas
 urgeat, ne quidem consentiente
 muliere vel alienare, vel obligare
 potest.

Liber XXIV.

Titulus 1. 2. & 3.

Donationes inter virum & u-
 xorem regulariter prohibita
 sunt, nisi fiant in mortis causa, vel
 sint reciproca & morte confirma-
 ta, vel nisi recipientem locupletio-
 rem non reddant. Matrimonium
 solvitur, emanatione quinquenna-
 li, adulterio, malitiosa desertione,
 impotentia, non disparitate reli-
 gionis, nisi infidelis discedere quā
 co-

cohabitare maluerit. Soluta ma-
trimonio uxori vel ejus hæredibus
datur actio bonæ fidei ad exigen-
dam dotem, & quia hypothecam
habet, pignori usque dum sibi sa-
tis fiat, incumbere potest, nisi mari-
tus liberos ex uxore susceptos ha-
beat, vel adulterium, vel malitiosa
desertio, vel aliud delictum cau-
sam divortio dederit.

Liber XXV.

Titulus 1. & 2.

Actione de dote proposita ma-
ritus computat impensas, quæ
vel necessariae sunt, vel utiles, vel
voluptuariæ. Illas servat actione

G 5

&

& exceptione, istas itidem, has tantum exceptione.

Deinde etiam dos minuitur actione vel exceptione rerum amotarum, quæ actio quia non infamat ob res cōstante matrimonio ablatas, eo nomine à conjugibus intentari solet.

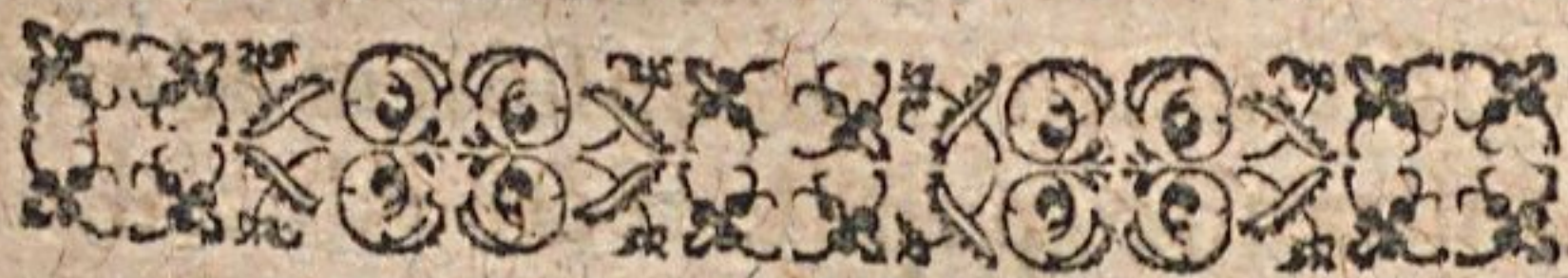
Titulus 3. 4. 5. & 6.

Partus ex thoro suscepti, nisi contrarium proberur agnoscendi & alimentandi sunt, nisi se ipsos alere possint, vel nisi se ingratos exhibuerint. Quod si mulier se prægnantē dicat, venter inspicendus & custodiendus est. Si verò vëtris nomine in bonor. possessionem mariti mitti se petat, & possessio ad alium dolosè translata sit, prætor succurrit hæredibus veris, quod

quod idem obtinet, si calumniae
causa mulier in possessione esse di-
catur.

Titulus VII.

Concubina est, quæ cum uxor
non sit, uxoris tamen loco ha-
betur, quod jure civili in solutis
personis, ob evitanda majora ma-
la permillum, dummodo non du-
catur ingenua, nisi inferior: Hodiè
tamen tam Canonico quàm Divi-
no Jure concubinatus illicitus est.

Liber XXVI.

Titulus I. & seqq.

Tutela est vis ac potestas in ca-
pite libero ad tuendum eum,

G. 6

qui

qui per ætatē se defendere nequit.
 Estque vel testamentaria quam pa-
 rentes liberis impuberibus in po-
 testate constitutis, vel legitima
 quam lex, vel divina, quam Magi-
 stratus cōstituit. Tutores dari pro-
 hibentur quicumque alieno auxi-
 lio egere nascuntur, suspecti, &
 qui alienæ jurisdictioni subsunt.
 Constituta autem tutela suscipien-
 da est, ad quod requiritur satisda-
 tio rem pupilli salvam fore, jura-
 mentum & inventarii confectio.
 Officium tutoris consistit in admi-
 nistrando, pupillo rectē educādo,
 alimentis congruē decernendis &
 auctoritate pupillo præstanda. Fi-
 nitur tutela pubertate, qualibet
 capitis diminutione ex parte pu-
 pilli, non verò ex parte uxoris, nisi
 legitima fuerit, remotione & ex-
 cur.

culacione. Remotio fit ob suspi-
cionem sinistram, de quâ quilibet
etiam mulieres conquerendi jus
habent, & ita remotus si quidem
ob dolum, fit infamis, si ob cul-
pam, non æque.

Liber XXVII.

Titulus I. & subseqq.

EXcusatione quoque tutela sol-
vitur, ut ætate, liberorum vel
tutelarum numero, professione, di-
gnitate, inimicitia, fortuna, absen-
tia, valetudine, privilegio & lite.
Effectus tutelæ est actio hinc inde
nata, ista enim finita pupillo da-
tur actio adversus tutorem, ut ra-
tionem reddat & præstet dolum,

G 7

la-

laram & levem culpam, & id quidē
 non solum aduersus ipsum & here-
 des & fideiussores, quinimodō & ad-
 uersus Magistratum, qui aut pla-
 nē non, aut non idoneē caveri pas-
 sus est, in subsidium, ut & contra
 pro tutorem & falsum tutorem.
 Contraria actio hinc datur tutori
 contra pupillum, & de his, quæ ei
 propter tutelam absunt dumodo
 ex officio sumptus fecerit, vel obli-
 gatus sit. Eadem omnia & de
 minoribus & curatoribus
 regulariter obti-

nent.

os(o)90

Pars

Pars Quinta.

Liber XXVIII.

Titulus 1. 2. 3 & 4.

Estamentum est
 iusta voluntatis sententia
 de eo quod quis post
 mortem fieri velit: Estque vel per-
 fectum vel imperfectum. Perfectum
 vel paganum vel militare, paga-
 num vel solemne in scriptis, vel nun-
 cupatum. Causa ejus efficiens est
 voluntas testatoris, materia in qua
 ens quodlibet receptivum. Obje-
 ctum res propriae omnes. Forma
 vel est communis vel specifica.
 Com-

Communis est testari non posse
 qui prohibentur: Prohibentur au-
 tem quidam ob potestatem pa-
 triam, & quia liberam bonor. ad-
 ministrationem non habent, qui-
 dam ob iudicii carentiam, alii ob
 morbum, vel animi, vel corporis.
 Deinde liberos in potestate consti-
 tutos vel instituendos vel nomi-
 natim exheredandos esse, alioquin
 ut injustum testamentum vel rum-
 pitur vel irritum fit, quod idem et-
 iam obtinet, quando hæredis in-
 stitutio voluntate testatoris dele-
 tur. Specifica in solenni fit subscri-
 ptione & consignatione, vel ab ipso
 testatore, vel alio ejus nomine
 præsenre tamen testatore coram 7.
 testibus ad id propter solennitatem
 voce rogatis. In nuncupativo
 fit sine scriptura, etsi in scriptum
 re-

redigi possit. In militari sola voluntas sufficit. Finis & effectus est, ut quod testator post mortem de bonis suis fieri velit, certò constet & voluntas tanquam lex aliqua conservetur.

Titulus 5. & seqq.

Heredis institutio est successoris à testatore facta designatio. Estq; vel in primū vel in secundum gradum: illa institutio, hæc substitutio dicitur. Causa efficiens est voluntas testatoris. *αἰτιολογία* testatoris erga hæredem affectio. Impulsiva meritum aliquod. Instrumentalis, testamentum. Objectum res quælibet testatoris propria. Subiectum relatium, quilibet testari potis. Correlatum cum quocunque testamenti est factio.

Sub-

Substitutio est ulteriori gradu facta heredis institutio. Estque vel vulgaris vel pupillaris, quæ utraq; vel simplex vel reciproca, & fit vel purè vel sub conditione, eademq; vel potestativa, vel casuali, vel mixta. Habet tamen hæres institutus spacium deliberandi vel inventarii beneficium, quo observato ultra vires non obstringitur hereditariorum.

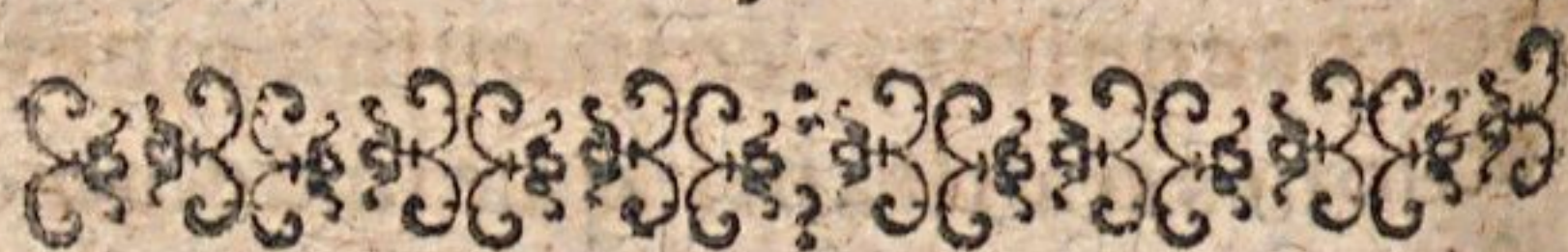
Liber XXIX.

Tit. 1. & subseqq.

Acquiritur hereditas vel imixtione à suis, vel aditione ab extraneis. Aditio autem fit solo animo in eum finem & effectum, ut omne jus quod defunctus habuit,
he-

heres acquirat, & in eum omnes
 actiones transeant, quæ in defun-
 ctum competebant. Amittitur i-
 tem vel abstentione, vel repudiati-
 one solo animo declarata. Ubi ta-
 men notandum testamenta ad in-
 stantiam aliorum omnibus, quo-
 rum interest aperiunda, nec posse
 quempiam in præjudicium tertii
 omnia testamenti causa ab intesta-
 to succedere, quinimo si hæres ne-
 cem defuncti nõ ultus fuerit, inci-
 dit S.C. Syllianianũ, ut & quisquis
 testatorem testari prohibuerit, vel
 coëgerit sua quota privatur. Imp-
 fectum testamentum est codicillus
 quo hereditas neq; dari, neq; adiri
 potest, adeoque nullam ordi-
 nationis solennitatem
 deposcit.

Liber

Lib. 30. 31. 32. 33. 34.

Legatum est donatio quædam à defuncto relicta ab hærede præstanda. Causa ejus efficiens voluntas testatoris. Impulsiva in conjunctis propinquitas, in extraneis meritum aliquod. Forma relinquendi hodiè arbitraria. Legata relinquere possunt omnes qui & testari possunt. Accipere quibus cum est testamenti factio. Legati possunt omnes res tam præsentis quàm futuræ sive fungibiles sint, sive non, ut fundi instrumentum, suppellex, alimentum, aurum, argentum, imò & incorporates, ut, servitutes, liberatio, dos, modo
non

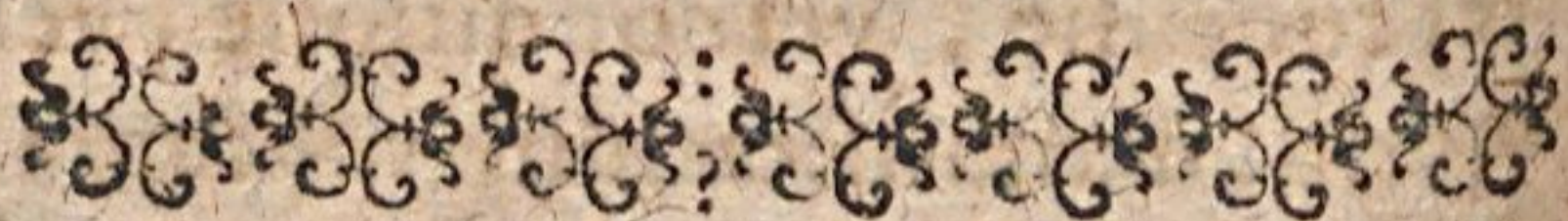
non sint commercio exemptæ, v^o
 ptio, res alienæ, modo defunctus
 alienam eam esse sciverit, & sit id
 vel cum pœnæ edictione, vel purè,
 vel cum die, vel conditione, vel
 modo, demonstratione vel causa.
 Adimitur vero & transfertur, vel
 per expressum vel tacitum, idque
 vel à testatore, vel fisco. Minuun-
 tur per legem Falcidiam. Effectus
 domini translatio, actio triplex,
 rei vindicatio, hypothecaria & per-
 sonalis.

Liber XXXV.

Falcidia minuit legata in quan-
 tum ultra dodrantem relictum
 est, & competit heredi vel uni, vel
 plu-

pluribus, ita tamen ut ratio incun-
dæ falcidiæ fiat secundum tempus
mortis deducto prius omni ære a-
lieno & impensis funeribus.

Liber XXXVI.

TRebellianica detrahitur à fi-
deicommissis, quando heres
ultra dodrantem restituere grava-
tus est, in quam tamen quocunque
titulo precepta imputantur, quod
secus in Falcidia, in quam demum
quæ titulo hæreditario percipiun-
tur imputanda veniunt. Acqui-
runtur verò legata, quando dies
eorum & cessit & venit. Cedit
autem à tempore mortis testato-
ris. si legatum sit purum, secus in-
con-

conditionaliv el in diem incertam
relictō: si moræ in restituendo nec
dantur, hæres interim de securita-
te & omnem dolum malum abfu-
turum cavere debet, quod nisi fa-
ciat, legatarius in bonor. ipsius
possessionem interim
mittitur.

Pars

Pars Sexta.

Liber XXXVII.

cum seq.

Titulus I.

De

BONORUM POSSESSIONIBUS CUM

subseq. omnibus, excepto 6. & 7.

ut & titul. lib. seq. excepto 10.

Bonorum possessio est, jus persequendi retinendiq̄ue patrimonii, & cujusq̄ue cum moreretur fuit. Estq̄ue vel Edictalis vel Decretalis.

ralis, illa quam Prætor generaliter
 ex formâ edicti, hæc quam petenti
 peculiariter defert: Ist hæc iterum
 vel ordinaria vel extra ordinem, il-
 la in aliquâ edicti parte, hæc ne in
 ullâ quidem fundatur. Illius olim
 plures hodiè sex tantum inveniun-
 tur species, duæ ex testamento, qua-
 tuor ab intestato: Ex testamento
 bonorum oritur possessio, vel pro
 illo destruendo vel confirmando,
 illam contra tabulas, hanc secun-
 dum tabb. dixeris. Prior datur li-
 beris emancipatis præteritis primò
 quamvis nec suis præteritis inutilis
 esse videatur, & quia testamentis
 exindè rumpitur validitas, ex equi-
 tate Prætoria, ubi ab Emancipato
 petitur legata personis quibusdam
 salvantur. Porrigitur ad Testamē-
 tum quodvis, a deoque aditione in

H

impe-

impedit, nisi vel matris vel militis fuerit. Posterior conceditur cui-
 cunque heredi scripto, ad hoc ut
 plures essent viæ hæreditatis con-
 servandæ, & ut justius possideret,
 qui authore Prætore possidet. Ab
 intestato ordines quatuor sunt, Li-
 berorum, Agnatorum, Cognato-
 rum, Conjugum. Extraordinaria
 est vel Carboniana, vel ventris no-
 mine, vel litis agnoscendæ causa
 data. Bonorum possessionem a-
 gnoscent municipia, tutor pupilli
 nomine, mulier, servus, &c. eadem-
 que agnoscitur intra tempora legi-
 bus præscripta, & hodiè quidē solâ
 contestatione apud iudicem facta.

Titulus 6. & 7. lib. 37.

De

COLLATIONIBUS.

Col-

Collatio est rei proprię in com-
 mune illatio, ut hæreditati
 communi permixta inter omnes
 cohæredes equaliter dividatur: Lo-
 cū habet inter solos descendentes,
 & id tūm demūm, quando cum de-
 bito legitimæ concurrit gradus p-
 ximitas. Descendentes vel sunt sui
 vel Emancipati, qui olim confere-
 bant suis: hodiè promiscua est &
 suorum ad invicem, & emancipa-
 torum collatio, idque non tām in
 filiis, quām quoque in nepotibus,
 ubi concurrunt, & non tantūm ab
 intestato confertur, sed & ex testa-
 mento, nisi vel testator collatio-
 nem expressè remiserit, vel extra-
 neus institutus sit. Conferuntur
 jure novo præter dotes & donatio-
 nes ppter nuptias profectitia tan-
 tūm, quæ tempore mortis confe-

rens in bonis habuit, non donatio
simplex regularitèr, non impensæ
Studioforum modò utilitèr collo-
centur, sicut nec lumptus in eloca-
tione filie facti. Fit verò collatio vel
re vel cautione pro portionibus
hereditariis.

Tit. 10. lib. 38.

De
GRADIBUS, UBI
ET DE SUCCESSIONI-
BUS AB INTES-
TATÒ.

GRadus est de proximò in pro-
ximum cognatum transitus:
vel est intervallum quò cognosci-
tur, quæ persona stipiti pprior sit,
& quot sunt transitus in remotio-
rem, tot sunt gradus: Modus com-
puta-

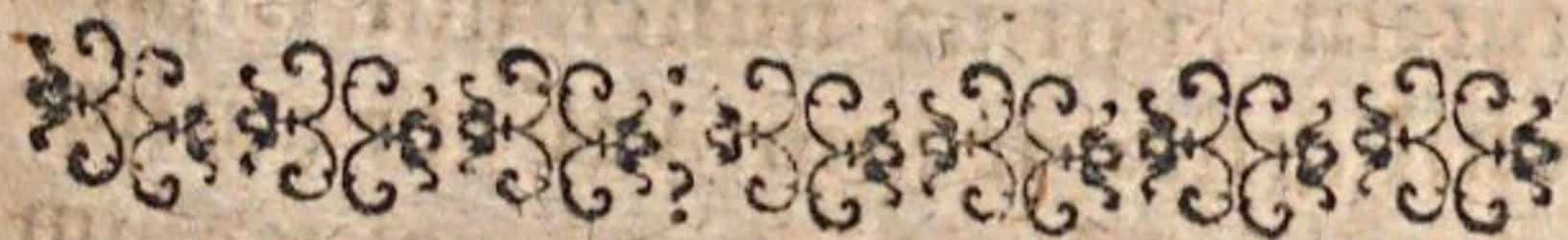
putandi attenditur, vel secundum
 jus Civile, vel Canonicum: Priori
 casu locum obtinet regula: Quot
 sunt generationes, tot sunt gradus,
 quæ omnibus lineis ex æquo ada-
 ptari potest: Posteriori, distin-
 guitur inter lineam rectam & ob-
 liquam, eandemque vel æqualem
 vel inæqualem. In lineâ recta usur-
 pabitur regula: Quot sunt personæ
 tot sunt gradus demptò stipite: In
 lineâ obliquâ æquali, quotò gradu
 distat alteruter à communi stipite
 tot gradib⁹ inter se distant, de qui-
 bus quæritur; In inæquali, quot
 gradibus distat remotior à comu-
 ni stipite, tot gradibus ad invicem
 disjunguntur, de quorum cognati-
 one & attinentiâ dubitabatur.

Successio ab intestato sive legi-
 tima est hæreditatis jure potissi-

mum deferente acquisito: Estque
 vel lineæ rectæ, vel obliquæ, vel
 Conjugum, vel Fisci. In lineâ rectâ
 præferuntur descendentes, secun-
 dum distinctionem tamen filiatio-
 nis: hisce suo respectu defunctis ad-
 mittuntur ascendentes; qui vel soli
 sunt, vel cū Collateralibus defun-
 cto utrinque conjunctis concur-
 runt. Postmodum succurrunt Col-
 laterales, ubi post fratrum liberos,
 qui proximior gradu est, & po-
 tior in capessendâ hæreditate, exi-
 stimatur: Deinde Conjugibus ad
 invicem accessus panditur, quam-
 vis & inops superstes defuncto di-
 vite quandoque cum liberis vel
 aliis, interdum jure pleno, inter-
 dum qua proprietatem tantum
 concurrere possit. Ultimis locus
 Fisci est, qui ne bona vacanti pe-
 ni-

nitus ablorbeantur, quicquid soli
expositum est, in suum redigit.

Liber XXXIX.

Titulus I.

De

NOVI OPERIS NUN-
CIATIONE cum subseqq.
usque ad tit. 5. exclusivè.

O Peris novi nunciatio est legi-
tima quædã prohibitio facta
ædificanti, ut ab opere nobis no-
citurus desistat, donec de jure con-
stet: in quâ desiderantur personæ
& forma. Forma alia est prohibi-
ti, alia prohibentis, & hujus rur-
sus in causa publica, vel privata: In

H 4

illâ

illâ omnes rectè nunciant, in hâc
 qui vel dominium habet, vel servi-
 tutem. Forma nunciandi triplex
 est: Perficitur enim vel per autho-
 ritatem Magistratus, vel jactum
 lapilli, vel verbalem denunciatio-
 nem. Finis ut aut jus nostrum vel
 publicum conseruetur, aut damnû
 depellatur. Effectus paritio omni-
 moda. De damnô nondum dato,
 sed quod futurum veremur, datur
 interdictum de damno infecto,
 quo ipso si qui petit, jurat se nō ca-
 lumniæ causâ petere, Prætor jubet
 dominum aut possessorem earum
 ædium, unde damnum timeretur,
 suo quidem nomine per stipula-
 tionem, alieno verò per satisfac-
 tionem de damno sarciendo, si
 quod datum erit, cavere: quod
 nisi infra præfinitum tempus ca-
 vea-

veatur, mittit Prætor eum, qui damnum timet in possessionem rei servandæ causâ ex primo decreto quod si nec adhuc veniat cautionem cum damno exhibiturus, ex secundo decreto possidere jubetur.

Primum decretum est decretum Judicis, quo ob contumaciam rei, actor in possessionem bonorum custodiæ causâ mittitur, ut ea pignoris vice detineat, donec reus veniat responsurus. Causa efficiens Judex, qui habet mixtum imperiû: impulsiva à parte agentis petitio, à parte rei contumacia. Objectum actiones tam personales, quam reales. Materia in qua sunt bona contumacis qualiacunque. Forma est, ut oblato libello, si reus contumaciter emanat, nec tribus proposi-

H s   ris

ris edictis veniat responsur⁹ ad pe-
titionem agētis decernatur rei de-
tentio, sive jus pignoris in re pro
quantitate debiti & interesse. Effe-
ctus importare jus pignoris, & si-
multaneam cum domino custodi-
am. Tollitur, si intra annum veniat
reus, & iudicio se offerat, cautio-
nemque iudicio sisti ac damna ob
id passa actori præstet.

Secundum decretum est alterū
Prætoris seu Magistratus iussum,
quo ob contumaciam & moram
absentis debitoris, eum qui ad rem
detinendam in possessionem mis-
sus fuerat, causâ cognitâ verum
posseforem decernit, aut etiam
dominum esse jubet.

Interdictum de aquâ pluviâ da-
tur domino prædii advers⁹ domi-
num ejus loci, in quo opus factum
est,

est, ut aliter aqua flueret, in hoc ut opus restituat, unâ cum damno & interesse. De publicanis interdicitur datur adversus publicanos ad id, ut quod illicitè extorserint, in duplum, aut si post annum agatur in simplum restituant.

Titulus V. & ultim.

Donatio à donâdo dicta est liberalitas, quæ nullo jure cogente ex solâ animi benignitate alteri fit & conceditur. Estque vel simplex, vel ob causam, vel sub modo, aut conditionalis: quæ sit simplex patet ex definitione, ob causam & sub modo est, vel cum datur ut aliquid fiat, vel ut non fiat, vel cum certa lege donatur. Conditionalis est donatio mortis causa. Causa efficiens donationis inter-

vivos est benefica donantis voluntas. Correlativa, consensus accipientis, impulsiva bene merita donatarii: Subjectum relatum, omnis qui contrahere potest, nisi sit pater vel maritus: Objectum res commerciales. Forma ut alter det, alter accipiat, & ut si excedantur quingenti solidi coram actis fiat insinuatio. Finis liberalitatis exercitium. Effectus hodiè obligatio ad tradendum præcisa. Retractatur ob ingratitudinem & liberorum supervenientiam.

Mortis causa donatio est, cum quis habere se mavult, quàm eum cui donat, magisque eum quàm heredem suum. Subjectum relatum & correlatum quicumque; testamenti factionem vel activam vel passivam habet. Objectum, forma & finis

nis cum priori coincidunt. Effectus est, ut morte insecutâ rata maneat donatio, non autem insecutâ resolvatur.

Liber XL.

Titulus I. & subseqq.

MANUMISSIO est de manu datio & præcipuè vindictâ expediebatur, nec modo in privatorû, sed & universitatum servis procedebat nec tam extra causam testamenti, quàm in testamento, neque tam directè quàm per fideicommissum, quo casu interim statuliberi dicebantur: minoribus tamen 20. annis non aliter manumittere licet quàm si excefferint 17. annum. Ma-

H 7 nu-

numissi interdum nobilitatem impetrato annulorum aureorum jure consequiebantur, quandoq; natalibus restituebantur. Judicia de controversiis præjudicialibus dicuntur causæ liberales, ubi simul quomodo ad ingenuitatem proclamari possit, & de collusionem de-regendâ.

Liber XLI.

Titulus I.

De

ADQUIRENDO RE- RUM DOMINIO.

Dominium est jus quo res nostra est, ejus partes sunt proprie-

prietas & possessio rei, species plenum, minus plenum, directū, utile. Causa efficiens, vel Jus Gentium vel Civile. Illo adquiritur vel per occupationem, quæ tripliciter fit, captivitate hominum, vel rerum, venatione bestiarum, avium, piscium, & tandem inventione rerum, quæ vel nunc nullius sunt, aliquando tamen alicujus fuerunt, vel quæ nullius unquam fuerunt: vel per specificationem, vel accessionem eandemq; vel naturalem, vel industrialem, vel traditionem. Hoc acquiritur aut per universitatem, aut titulis singularibus. Materia in qua consistit est omnis res commercialis. Finis contentio-num præcisio. Effectus rei vindictio, & plenaria rei commoditas.

Tis.

ADQUIRENDA VEL
OMITTENDA POS-
SESSIONE.

Possessio est rei corporalis de-
tentio cū affectione sive animo
possidendi. Est que alia vel justa vel
injusta, sive civilis & naturalis.
Causa efficiēs justa rei cum animo
habendi apprehensio. Materia in
quā omnes res corporales. Forma
in eo est, q̄ corpore & animo possi-
deamus. Finis & effectus, ut rebus
possessis utamur fruamur. Affinis
possessioni est detentio. Contraria
sunt amissio ejus, & in-
terruptio.

De

**USURPATIONIBUS
ET USUCAPIONIBUS,
& subseqq.**

Uscapio est dominii rerum per
usum continuum possessio-
nemque definiti temporis acqui-
sio, vel est adjectio dominii per
continuationem possessionū tem-
poris lege definiti. Estque vel trien-
nalis, quadriennii, decennii, vicien-
nii, 30. 40. & 100. annorum. Cau-
sa efficiens Lex civilis XII. tabul.
Materia omnes res, quæ possideri
possunt. Formam quod attinet,
requiritur ad eam possessio conti-
nua, justus titulus, bona fides, tem-
pus lege definitum &c. Effectus
usu-

usucapionis præcipuus est, quod
 dominium possessori adjiciat, im-
 pediat litis contestationem, indu-
 cat justum titulum. Contraria sunt
 nullitas tituli, mala fides, ætas pu-
 pillaris, restitutio in integrum, in-
 terruptio, quæ vel civilis & ficta,
 quæ per litis sit contestationem,
 vel naturalis quâ possessio natura-
 liter, hoc est, aliquo naturali facto
 & re ipsâ interrumpitur. Contingit
 a usucapio vel pro soluto, vel em-
 ptore, herede, possessore, donato,
 pro derelicto, vel pro legato, dote,
 vel pro suo.

Liber XLII.

Titulus I.

De

RE JUDICATA.

Res

Res iudicata est, quæ finitur per sententiam: Sententia quæ finit controversiam, estque hæc vel interlocutoria, vel definitiva, illa dicitur quam Iudex interim de incidente aliquo articulo, dum principale negotium pendet, fert: hæc quæ principale causam terminat. Causa efficiens est Iudex competens. Objectum omnes res, quæ in disceptationem judicialem cadunt. Forma ut lite demùm contestatâ & posteaquàm in causâ conclusum est, pronuncietur. Finis, ut lites sopiantur. Effectus, quod sententia post lapsum decennii transeat in rem iudicatam, nec ob instrumenta recentè inventa retractetur, jus faciat inter partes. Contraria, nullitas, appellatio, leuiteratio, restitutio in integrum.

Tit.

Titulus. 2. & 3.

EX confessione quoq; debitoris fit missio in possessionem. Cōfessio duplex est judicialis quæ fit in jure, aut extrajudicialis. Causa efficiens debitoris voluntas vel evidentia rei atque veritate, vel aliis objectis ad confitendum impulsæ. Objectum omnis res litigiosa. Forma, ut fiat spontè coram iudice, suo præsentè adversario, expressâ idoneâ confessionis ratione. Finis est, ut veritas sine lōgiori litis sufflamine citiùs eliciatur. Effectus quod cōfessus pro iudicato habeatur, nisi extra judicialis vel statim revocata, vel ex errore facta sit, noceat confitenti, non aliis. Huic jungitur & bonorum cessio, quando debitor sponte bona creditoribus cedit. Causa efficiens ejus est voluntas

luntas & electio debitoris, neu aliàs
 carceribus mancipetur. Obje-
 ctum omnes res bonaque debito-
 ris. Forma, fieri posse vel in jure
 vel extra jus inter præsentes vel
 absentes. Finis ut creditoribus
 quoad e jus fieri potest, satisfiat, &
 molestiarum sive vexæ redemptio.
 Effectus liberari à carceribus non
 statim obligatione, quamvis & se-
 cundum quosdam existimatio-
 nem notet, quod de Fallitis & Ban-
 choruptis dolosis verum demùm
 esse crediderim.

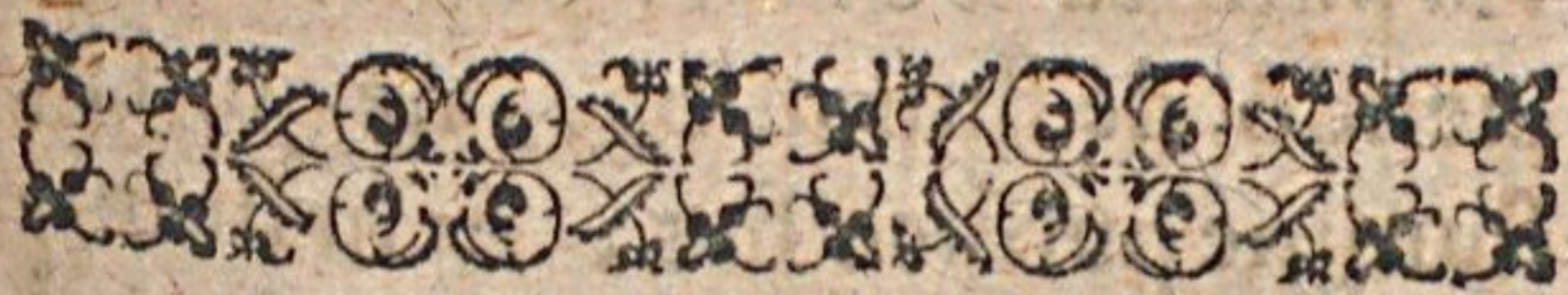
Tit. 4. 5. & seqq.

Debitoribus litigantibus fit
 missio in possessionem: Cauta
 ejus efficiens est Magistratus. Ma-
 teria bona debitorum. Forma, ut
 Judex causam summam cognos-
 cat.

scat. Finis ut tædio affectus debitor tandem ad respondendum veniat. Effectus quod creditores in possessionem missi detineant rem non possideant, & debitores ad admittendos creditores, vel manu militari compelli possunt. Possessione occupata interdum bonorū fit distractio, ubi in cōcursu agitur de Prioritate. Potiores autem sunt, quibus res oppignorata est, & inter ipsos, qui priores tempore, quæ regula fallit in Chyrographariis, ibi enim non tam temporis prioritas, quàm causa ponderanda venit: præfertur & mulier omnibus creditoribus indistinctè sive expressam, sive tacitam eandemque anteriorem hypothecam habeant: Ne tamen hæredum & defunctorum bona confundantur separatio indul-
 ge-

geri solet: quandoque & curator bonis præficitur, qui ex redacto creditoribus satisfaciat. Quæ verò in fraudem creditorum dolosè alienata probantur, per Paulianam intra annum utilem revocantur, & quidem plenariè cum omni suâ causâ.

Liber XLIII.

Tit. i. & subleqq.

Interdictum est enunciatum Prætoris inter duos, qui de possessione contendunt emissum, facti quidem speciem causamque non planè definiens, sed quomodo de eâ judicandum sit iudicem informans. Interdictorum alia ad divinas

nas

nas alia ad humanas res pertinent:
 ceu sunt, quorum bonorum, quod
 legatorum, ne vis fiat ei, qui in pos-
 sessionem missus erit, de talib⁹ ex-
 hibendis, ne quid in loco sacro, pu-
 blico vel itinere fiat, de loco publi-
 co fruendo, de via publica, & si
 quid in eâ factum esse dicatur, de
 viâ publica & itinere publicô resti-
 ciendô, de fluminibus, ne quid in
 flumine publico fiat, ut in flumi-
 ne publico navigare liceat, de ripâ
 muniendâ, de vi & de vi armatâ,
 uti possidetis, de superficiebus, de
 itinere actuque privato, de aquâ
 cottidianâ & æstivâ, de rivis, de fon-
 te, de cloacis, quod vi aut clam, de
 remissionib⁹, de precariô, de glan-
 de legendâ, de homine liberô ex-
 hibendô, de liberis exhibendis,
 utrubi, de migrando, de Salviano
 in

interdicto &c. A formâ interlocutionis dirimuntur in prohibitoria, quibus Prætor prohibet, & restitutoria, quibus jubet restitui, quædam simplicia, quædam duplicia sunt, in quibus uterq; litigator duplicem personam sustinet, & actoris & rei: quædam adipiscendæ possessionis, quædam retinendæ, quædam recuperandæ. Objectum res tam divini quàm humani juris. Forma intelligitur ex discrimine quò interdictum ab edicto sejungitur. Finis, ut possessionem jura defendantur,

Liber XLIV.

Titulus I.

cum subseqq. usq; ad tit. 6. inclusivè.

EXceptio est, quæ modò eximit reum damnatione, modò minuit damnationem, estque vel peremptoria vel dilatoria, hæc vel processum

I

cessum

cessum vel actionem concernunt,
 & ad tempus exactionem differunt:
 illæ causam finaliter dirimunt, &
 vel ab initio vel ex postfacto na-
 scuntur: illæ regulariter ante litem
 contestatam, hæ postea proponun-
 tur. Oriuntur autem vel ex metu,
 dolo, errore, pecuniâ nō numera-
 ra, ex personâ vel debitoris vel cre-
 ditoris, ut exceptio S Cti Macedo-
 niani, Vellejani. Vel ex pacto de
 nō petendo, jurejurando, re judi-
 cata, transactione, præscriptione.
 Finis est, ut inflexibilis actionum
 rigor ab exceptionū *ἀντικεία* tem-
 peretur. Effectus dilationum, ut
 transferant iudicium, peremptori-
 am, ut intentionem excludant aut
 minuant. Contraria replicatio.

Titulus VII. De

OBLIGATIONIBUS
ET ACTIONIBUS. Ob-

Obligatio est juris vinculum, quo quis necessitate astringitur alicujus rei solvendæ, secundum nostræ civitatis jura. Estque vel naturalis, quæ solô æquitatis vinculo nititur, & itidem vel merè naturalis, vel respectivè: illa ad incertum obligat, nec impedit soluti repetitionem, hæc sequiùs: vel civilis tantùm, vel naturalis & civilis simul. Ratione formæ, quæ contrahitur alia est realis, verbalis, alia literalis, consensualis. Objectum res licitæ & possibiles. Finis, ut ex obligatione aliquid detur aut fiat. Effectus, non ut nobis obligatio ipsô jure acquirat, sed ad dandum faciendumvè aliquem obliget, actionem ad id agendum producat. Contraria dissensus simulatio.

Actio est jus persequendi in ju-
 I 2   dicio,

dicio, quod sibi debetur: Estque
 vel realis vel personalis ratio ob-
 jecti vel civilis vel prætoris ratio-
 ne causæ efficientis, vel pœnæ, vel
 rei, vel utriusque persecutoria: vel
 in simplum, duplum, triplum, aut
 quadruplum à formâ & modo pe-
 tendi: vel bonæ fidei vel mal. à sui
 qualitate & naturâ: vel ab effectu
 in solidum, & minùs quando com-
 petit beneficium Competentiæ.
 Causa efficiens jus partim Gentium
 partim Civile: Materia ex quâ sunt
 facta & obligationes. Objectum
 personæ, & res. Forma hodiè in
 proponendo rudis est. Finis, ut quis
 jus suum legitimè consequatur.
 Effectus multi-
 plex.

Pars

Pars Pandectarum

Septima & Ultima.

Liber XLV.

Titulus I.

De

VERBORUM OBLI-
GATIONIBUS.

Stipulatio est verborum conceptio, quibus is, qui interrogatur, datum facturumve se quod interrogatus est, respondet: Ejus partes interrogatio, & congrua responsio. Species: esse vel judicialem vel conventionalem, vel prætoriam, quæ itidem vel judicialis, cautionalis, vel communis, consistere vel in dando vel faciendo, & sic vel diividuam vel individuam esse.

esse. Causa efficiens verba contra-
 hērium. Objectum omnes res quæ
 in dando faciendovē consistunt.
 Forma, ut perficiatur utroque præ-
 sente & loquente, sibi regulariter
 non alteri &c. Finis, ut verborum
 vinculo & nexu etiam sine rei in-
 terventu promissor obligetur. Ef-
 fectus quod ad agendum dupli-
 cem producat actionem, condicti-
 onem scilicet certi, & actionem
 ex stipulatu.

Titulus 2. & 3.

Stipulantur aut liberi aut servi
 idemque vel soli vel cum aliis,
 qui rei stipulandi, ut & promissor
 res rei promittendi dicuntur. Finis
 hujus obligationis est, ut uterque
 promittens in solidum obligetur,
 & pluribus queratur obligatio. Ef-
 fectus, quod ipso jure singulis, qui
 stipu-

stipulati sunt, solidam obligatio-
nem adquirat, & qui promiserunt,
singulos integrè solideque obliget.
Servi ex respectu dominorum,
quibus stipulando acquirunt sti-
pulandi jus habent.

Liber XLVI.

Titulus I.

De

FIDEJUSSORIBUS ET MANDATO- RIBUS.

Fidejussor est, qui per stipulatio-
nem se pro principali debitore
obligat. Mandator, qui mandat
alicui credi, atque ita suã fide esse
jubet, vel se soluturum constituit.
Causa efficiens fidejussionis est vo-
luntas personæ idoneæ fidejuben-
tis disertis verbis explicata. Obje-

I 4

ctuma

Etum & quibus fidejussor accedere potest omnes obligationes. Forma in stipulatione consistit. Finis, ut creditori caveatur. Effectus, quod fidejussor peræquè tenetur, atque principalis debitor ad id, quod tempore fidejussionis in obligatione erat.

Titulus 2.3. & 4.

Solvitur obligatio novatione, delegatione, solutione ejus, quod debetur, & acceptilatione. Novatio est prioris debiti in aliam novam obligationem vel civilem, vel naturalem transfusio, Delegatio alterius debitoris substitutio. Solutio est ejus rei, quæ debetur exolutio, Acceptilatio est liberatio per mutuam interrogationem, quâ utriusque contingit ab eodem nexu absolutio: quia verò non nisi quod

quod verbis contractum est acceptilatione rectè solvitur, utique si ex aliò principiò debeatur, ad stipulationem prius Aquilianam decurri, & tunc demùm acceptilationem peragi oportet.

Titulus 5. 6. 7. & 8.

Stipulationes Prætorix sunt, quas Prætor introduxit: Species supra sub tit. de V. O. exhibentur. Causa efficiens Prætor. Materia circa quam res quælibet, Forma, ut quid fieri conveniat, eoq; nomine fidejussoribus caveatur. Huc pertinet cautio rem pupilli salvam fore, iudicatum solvi, rem ratam haberi, & de rati habitatione, quâ agitur adversus promissorem ejusque fidejussores in id, quanti interest dominum rem ratam habuisse.

IS Liber

Liber XLVII.

De

PRIVATIS DELI-
CTIS.

Titulus I. & seqq.

Furtum est rei aliene dolo malo
facta contrectatio, est vel mani-
festum vel non manifestum: Dein-
de quoad respectum adjunctorum
aliud oblatum dicitur, aliud con-
ceptum: diurnum, nocturnum, do-
mesticum, & non domesticum, in
tumultu, Balnearium, arborum
furtim caesarum, abigeatus. Poena
furti manifesti quadruplum, non
manifesti duplum: Hodiè tamen
ex ordinatione Caroli V. si Crimi-
naliter agitur & furtum cum effra-
ctione conjunctum, & infra 5. so-
lidos sit, fur de patibulo suspendi-
tur.

tur. Injuria est delictum dolo malo in alterius contumeliam admiffum: Estque vel realis cum manus infertur, vel verbalis cum convicium fit alicui, aut linguâ aut scripto, unde famosus libellus. Doli incapaces injuriam non faciunt: Potest pro injuria & civiliter & criminaliter agi, imò & ad recantationem ejus, quod injuriosè dictum: pœna libelli famosi capitalis est. Actio injuriarum infamiam ingerit, & tollitur diffimulatione, morte, lapsu temporis. Extraordinariis judiciis, quæ pœnam arbitrariam ingerunt, accensentur crimen sepulchri violati, concussionis, prævaricationis, recuperationis, effractionis, expilationis, expilatæ hæreditatis, stellionatus, termini moti, cõventus illiciti, quæ omnia & singula actionibus popularibus vindicari possunt.

Liber XLVIII.

De

PUBLICIS JUDICIIS.

Tit. 1. 2. & 3. exclusis intermediis 16.
17. 18. 19. cum seqq. ad fin.

Publicis judiciis aut mors ingeritur aut exilium vel coërcitio corporis. Exercentur verò per modum vel inquisitionis vel accusationis: Inquirendo proceditur vel generaliter, ubi quidem de delicto non tamen de delinquente, specialiter quando de utroque constat: accusando proceditur per oblationem libelli inscriptionis, quò crimen cum circumstantiis facti adumbratur. Inquisitus aut est absens aut presens, hoc casu captus custodiae mancipatur, vel sub cautione fidejussoriâ usq; dū veritas liquet, relaxatur; illo licet edictaliter re-

quisi-

quisitus reus emanferit, nihilomi-
 nus tamen contra contumaciam,
 vel auff die Ehehafte / vel ad extre-
 mum auff die Ober- und Mordacht
 proceditur. Modus indagandæ au-
 tem veritatis variat, elicitur quip-
 pe veritas vel ex sufficienti proba-
 tione, vel confessione propria, illa
 fit per examen testium omni exce-
 ptione majorum: hæc in defectum
 probationis ordinarię præcedenti-
 bus iudiciis gravioribus per tor-
 menta. Veritate extortâ reus vel
 est innocens vel nocēs, si prius, ab-
 solvitur, sin secus, punitur, idq; vel
 capitaliter, vel exilio aliavè cor-
 poris afflictivâ. Tollitur interdum
 crimē abolitione publicâ, privata,
 vel legali. Legalis fit vel morte li-
 tigatorum, præscriptione 20. anno-
 rum & instantiâ peremtâ, quisquis
 autem citra abolitionem ab accu-

ratione destiterit excepto minore
& muliere, pœnam luit.

Titulus 4. 5. 6. usque ad tit. 16.
exclusivè.

CRimen læsæ Majestatis est,
quod adversum Populum Ro-
manum vel adversus securitatem
ejus committitur. Ejus pœna præ-
ter confiscationem bonorum ho-
diè capitalis est, quinimò in per-
duellione hoc insuper accedit, ut
memoriâ ejus post mortem dar-
mnatâ liberi quoque infamiâ no-
tentur. Lex Cornelia de adulteriis
amplexus impudicos coërcet. Est
autem adulterium thori connubi-
alis conspurcatio: ubi consideran-
tur, qui accusare & accusari possint,
illi sunt omnes marito intra 60. di-
es utiles à die divortii cessante,
quamvis intra quinquenniû & ad-
huc

Huc miratus accusandi potestatem
 habeat, non tamen jure mariti, sed
 extranei: Accusari de adulterio
 possunt omnes quacunque digni-
 tate præditi, dùm tamen habuerint
 conscientiam thori maritalis. For-
 ma proponendi peculiaris est, quod
 si maritus divortiũ ultrò faciat ipsi
 currant 60. dies, intra quos nemo
 præter maritum, & eò cessante,
 patrem mulieris rectè accusat: in
 reliquis servatur eadẽ judicii for-
 ma, quæ usitatè in publicis judiciis
 usurpari solet præterquàm q̄ non
 solùm extranei, sed etiam dome-
 stici ad testimonium in hoc crimi-
 ne admittantur. Effectus est pœna
 quæ olim relegatio, hodiè ultimũ
 supplicium est: fit tamen aliquan-
 do, ut pars innocens nocenti co-
 habitare malit, quo casu ob favo-
 rē matrimonii relegatione decrerã
 ma-

maritus cum conjugē aliō migrare
 in perpetuum cogitur. Ad effectū
 quoque pertinet privatio dotis &
 donationis propter nuptias. Stu-
 prum est virginum vel viduarum
 honestè viventium illicita deflora-
 tio, cuius pæna est, ut stuprata aut
 ducatur aut dotetur, nisi violentū
 sit, aut rapto conjunctum, his enim
 casibus pæna capitalis irroganda
 venit. Lenocinium morte plecti-
 tur. Lex Julia de vi publica & pri-
 vata coërcet seditiones & turbas
 coadunatis hominibus & armis
 datas pœnâ hodiè fustigationis &
 relegationis; vim verò sine armis
 paratam premit trientis bonorum
 publicatione cum infamiâ. Lex
 Cornelia de sicariis ad homicidia
 porrigitur. Homicidium est, quæli-
 bet exanimatio violentè facta,
 quâ anima à corpore separatur.
 Estque

Estque vel voluntarium vel casuale, illud consultò, hoc casu aliquò inopinato citra dolum malum admittitur. Illud rursus aut planè voluntarium est ac dolosum, aut coactum, ut cū quis sui defendēdi gratiā aggressorem interficere compellitur: Voluntarii pœna est ultimum supplicium: Casuale aut sit culpā, aut citra culpam, illo casu tenetur lege Aquiliā vel civiliter ad cessationis operarum & medicationis sumptū resarciendum, vel criminaliter ad pœnam relegationis vel pecuniariam: hoc casu conceditur venia: modò si in terminis quæstio vertitur defensivis moderamen inculpatae tutelæ intercedat. Venefici si veneno occidunt, gladiò feriuntur, si magicis artibus dediti damnū dederint, ceu sunt styges & lamiaë cremabuntur. Lex
Pom.

Pompæja de parricidiis parricidas
proximiores retâ confringit.

Falsum committitur vel in ho-
mine, vel in rebus: illud perficitur
suppositione partus, nominis, te-
stimonii: hoc monetur scripti, men-
suræ, & similia: Ejus pœna ho-
diè arbitraria præterquam in adul-
teratoribus monetarum, quos igni
exurendos mancipari cōspicimus.
Lex Julia repetundarum officiales
pecuniam, unde non debebunt,
corradentes extra ordinem affligit.
Lex Julia de annonâ pœnam statu-
it adversus eos, qui contra annonâ
fecerint, societatemve cojerint, quô
annona fieret carior. Julia pecula-
tus & de sacrilegiis, & de residuis,
animadvertit in eum, qui ex pecu-
niâ vel sacrâ, religiosâ vel publicâ
dolo malo quid interceperunt, vel
in usus proprios cōverterunt. Am-
bitus

bitus crimen committitur ab iis
 qui honores publicos ære & sic per
 sub. & obreptionem redemerint.
 Lex fabia de plagio, capitalem pœ-
 nam imponit regularitèr, cum quis
 sciens liberum hominem invitum
 emerit, vendiderit, celaverit, vin-
 ctum habuerit.

Liber XLIX.

De

APPELLATIONIBUS ET RELATIONIBUS.

Titulus 1. 2. 3. cum seqq. usque
 ad 13. inclusivè.

Appellatio est ab inferiore judi-
 ce ad superiorem gradatim
 facta provocatio iniquitatũ que-
 relam continens: Estq; vel judici-
 alis, vel extrajudicialis: Appellare
 omnes possunt, qui condemnati,
 nisi

nisi vel pactum vel eremodicium
 vel cōtumacia, vel evidētior con-
 victio obstet. Materia ex quâ vel à
 quâ sunt sententiæ vel definitivæ
 vel interlocutoriæ modò damnnum
 irreparabile contineant. Forma
 effulget in eo, ut fiat gradatim ab
 inferiore ad proximè superiorem,
 vel statim vivâ voce, auff vnvor-
 werten Suß / vel coram notario &
 testibus intra decendium. Finis ap-
 pellationum est, ut sententia inju-
 stè lata in melius reformetur. Ef-
 fectus multiplex, qui pendente ap-
 pellatione nihil debeat innovari,
 quodque reducat causam ad tem-
 pus litis contestatæ & executionem
 suspendat. Porrò forma appellati-
 onis attenditur, vel in interponen-
 do, & spacium admittitur decen-
 dii, ut tamen intra 30. dies proximi-
 mos ab interpositione Apostoli
 petan-

petantur, qui sunt vel dimissorii, reverentiales, refutatorii, vel testimoniales: vel in presentando & introducendo, & tempus committitur arbitrio judicantis: aut in prosequendo & ex justâ causa biennium conceditur.

Titulus XIV.

De

JURE FISCO.

Fisco jura præter cætera sunt armandiæ, viæ publicæ, flumina navigabilia, portus, ripaticæ, vectigalia, monetæ, mulctarumq; compendia, bona vacantia, angariæ, parangariæ, argentariæ, piscationum & salinarum redditus, extraordinaria collatio ad felicissimam regalis numinis expeditio-

nem &c.

Tit.

Titulus 16.17. & ultim.

Bellum est publicorum armorum iusta contentio. Estq; vel defensivum, vel invasivum. Subjectum recipiens est vel dux vel milites. Hi primò conscribendi, perlustradi, postmodùm in certos ordines distribuendi sunt. Subjectū occupans est hostis quò presente act⁹ instituantur bellici, castra locantur, excubiæ cōstituuntur, vexilla adornantur, munitiones obsidētur, sed quia vis parum absq; consilio proficit eo cū directo, tum obliquo opus est. Tandem aōsequitur conflictus, quem excipit vel tristis subactio, vel triumphus: Conceduntur Veteranis plerumque imunitates à munerib⁹ præcipuè personalibus quin & in eo milites privilegiati sūt ut in pecuniis castrensibus etiam si filii familias sint, liberrimam tam in
ulti-

ultimis voluntatibus, quam inter vivos disponendi facultatem obtineant.

Liber L.

Titulus 1. 2. & 3.

Municipes sunt cives Romani, ex municipiis suo jure & legibus suis utentes, muneris tantum honoratii cum pop. Rom. participes. Incola est, qui domicilium tantum alicubi habet non etiam munus & honorum particeps: Municipem facit aut origo, aut manumissio, aut adoptio: domicilium contrahitur decennio, quinimo & nulla contestatione constitui potest. Inter municipes decuriones precipuum locum obtinent, eorum officium est curare salutem Reipub. privilegium, ne torqueantur, neque damnentur in metallum. In eorum
præ-

præcedentia spectetur album vel
honoris antè gesti majoritas.

Tit. 4. 5. & 6.

MUnus publicum est officium
privati hominis, ex quò cò-
modum ad singulos universosque
cives remque eorum, extraordina-
rio Magistratus officio pervenit.
Estq; vel patrimoniale, personale
vel mixtū. Illud est, in quâ sumptus
maximè postulatur: Istud, q̄ cum
corporis labore & sollicitudine ani-
mi ac vigilantia principalitèr exi-
stit: Hoc, quod partim animi cor-
porisq; intentionem, partim sum-
ptus exigit. Excusantur à muneribus
quidam ætate, quidam benefi-
cio in Rempubl. collato, qui-
dam ob valetudinem,
quidam indultu
Principis.

Titu-

LEGATIONIBUS.

Legatio est munus publicum
 Cū dignitate Imperii experte,
 Subjectum persona, cui Legatio a-
 ptari debet, idonea. Objectū sunt
 res publicæ tam bellicæ, quàm to-
 gatæ: Adæquarū, quaten⁹ cum ex-
 teris pertractandæ. Causa efficiens
 remota est Respublica, proxima,
 mandatum. Impulsiva necessitas
 Reipubl. Instrumētalis vel electio
 Principis, vel sors. Finis vel genera-
 lis est salus & commodum Reipu-
 blicæ, vel specialis, qui potest esse
 multiplex. Effectus est jus inde re-
 sultans, quod vel in Legati perso-
 na, vel in rebus, vel in actionibus
 consistit. Connexū est Legati con-
 K versa-

versatio cum domestica, tum externa. Consequens est honorifica dimissio & domuitio.

Titulus 8.9. & 10.

IN eos, qui res ad civitatem pertinentes dolose vel negligenter absumunt jus quoque singulariter redditur, ita ut de reliquis calculo subducto teneantur in simplum, de his, quæ in fraudem gesta apparent, in duplum. Habet & ordo decurionum jus decretandi, cujus effectus est, ut quod ordo semel recte decrevit, rescindi non oporteat, nisi ex utilitate Reipublicæ. Opus publicum quilibet suo sumptu facere potest, modo non faciat in æmulationem.

Tit. 11. 12. 13. 14. & 15.

NUndine à solo Imperatore impetrantur, constituunturque exercitorum mercatorum causa: & habent

habent privilegium ut ob debitum
 alibi contractum nemo arrestari
 possit: amittuntur vel decennio, vel
 lapsu 31. annorum de Jure Saxoni-
 co. Pollicitatio significat spon-
 taneum offerentis promissum, qui
 benignè Reipubl. se facturum pol-
 licetur Ordinariè Prætor non judi-
 cat, sed pedaneos judicare jubet:
 Extra ordinem tamen & absque fi-
 gurâ judicii ex nobili officiô judi-
 cat interdû summatim, & cognoscit
 certum causarum genus speciatim
 singulari aliquâ lege ipsius cogniti-
 oni commissum: & sic extra ordinē
 cognoscit de salariis & proxeneti-
 cis. Cæsus est tributū vel pēsitatio,
 quæ fisco Imperatoris debetur in
 recognitionem universalis domi-
 nii, & in auxilium ac tuitionem
 Reip. quæ Principi incumbit.

Tit. 16. cum finali.

K 2

Ver-

Verba quatuor modis accipi-
 untur. ex proprietate, impro-
 priè, usu, & interpretatione. Pro-
 prietas non tantùm ad nomen, sed
 ad vim significandi referenda est.
 Improprum est, quod non suo no-
 mine dicitur. Ex usu communi lo-
 quendi verba significationem ac-
 cipiunt, nam usus etiam proprietati
 præscribit. Regula est, quæ rem,
 quæ est breviter enarrat, non ut ex
 regula jus sumatur, sed ex jure quod
 est, regula fiat: Et ut jus omne, ita &
 regula pertinet, vel ad personas vel
 res, vel ad actiones. Ad personas re-
 gulæ pertinent, quibus definitur,
 quâ in parte alius aliò sit jure dete-
 riore &c. quæ sint jura libertatis &
 liberorum, servitutis & servorum.
 &c. & quæ sint jura testantium &
 intestatorum, Ad res pertinent ex
 regu-

regulæ, quæ ostendunt quid juris;
 sit in rebus: Ad actiones & judicia,
 quibus definitur, quid sit jus gladii,
 quæ potestas Magistratus, quæ ju-
 ra actoris, rei, & quæ præterea ad
 deductionem sive causæ sive
 processus aptari con-
 veniunt.

*Alti potenti Triuni Deo sit Laus
 & Gloria.*

F I N I S.

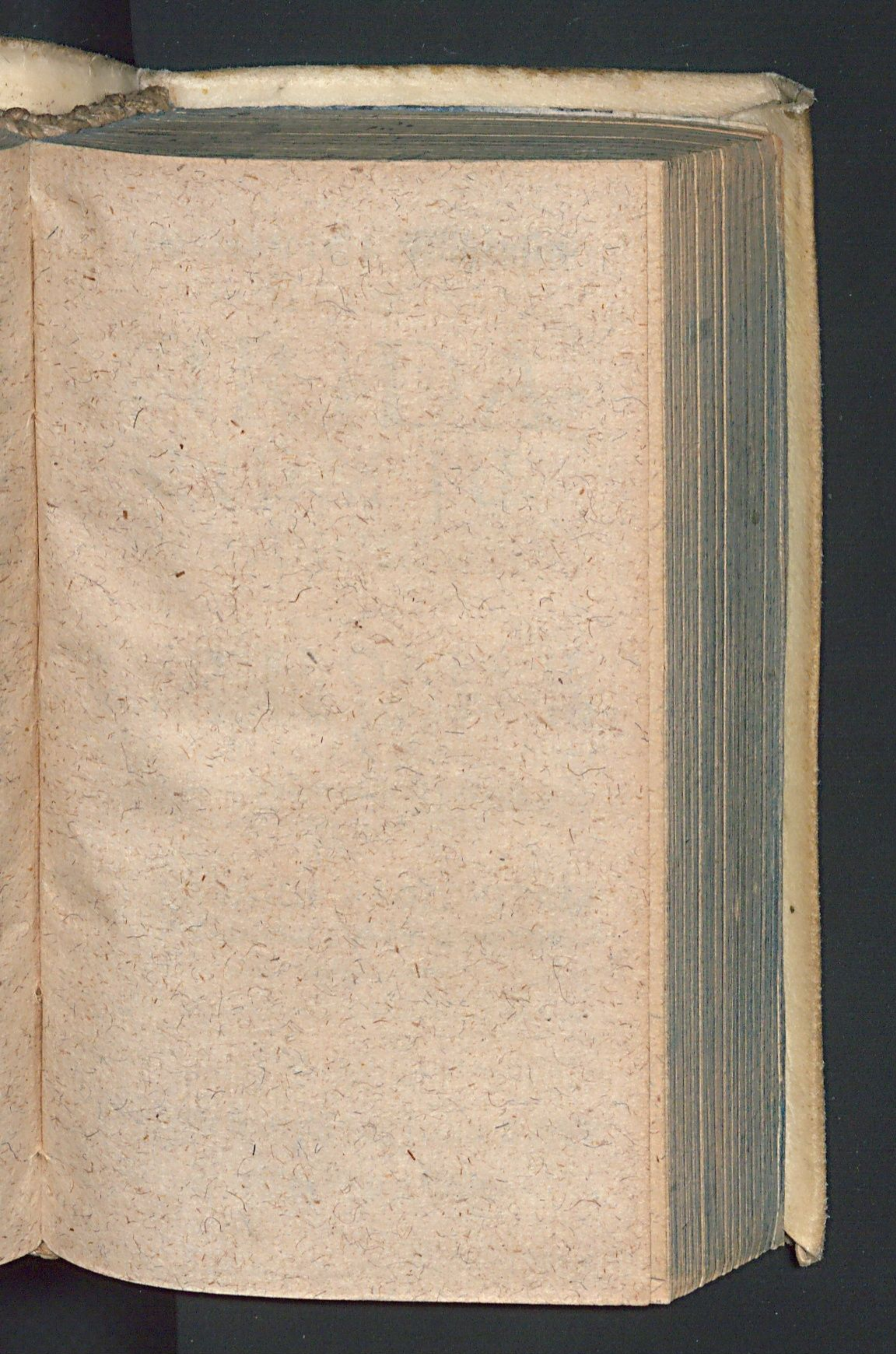
regulae, que continentur
in istis. Annotones & iudicia
de casibus, quibusdam
que videntur, signis, que in
historia, etc. & que practica
deductionem de casibus
procedunt appellatione.

FINIS

1600

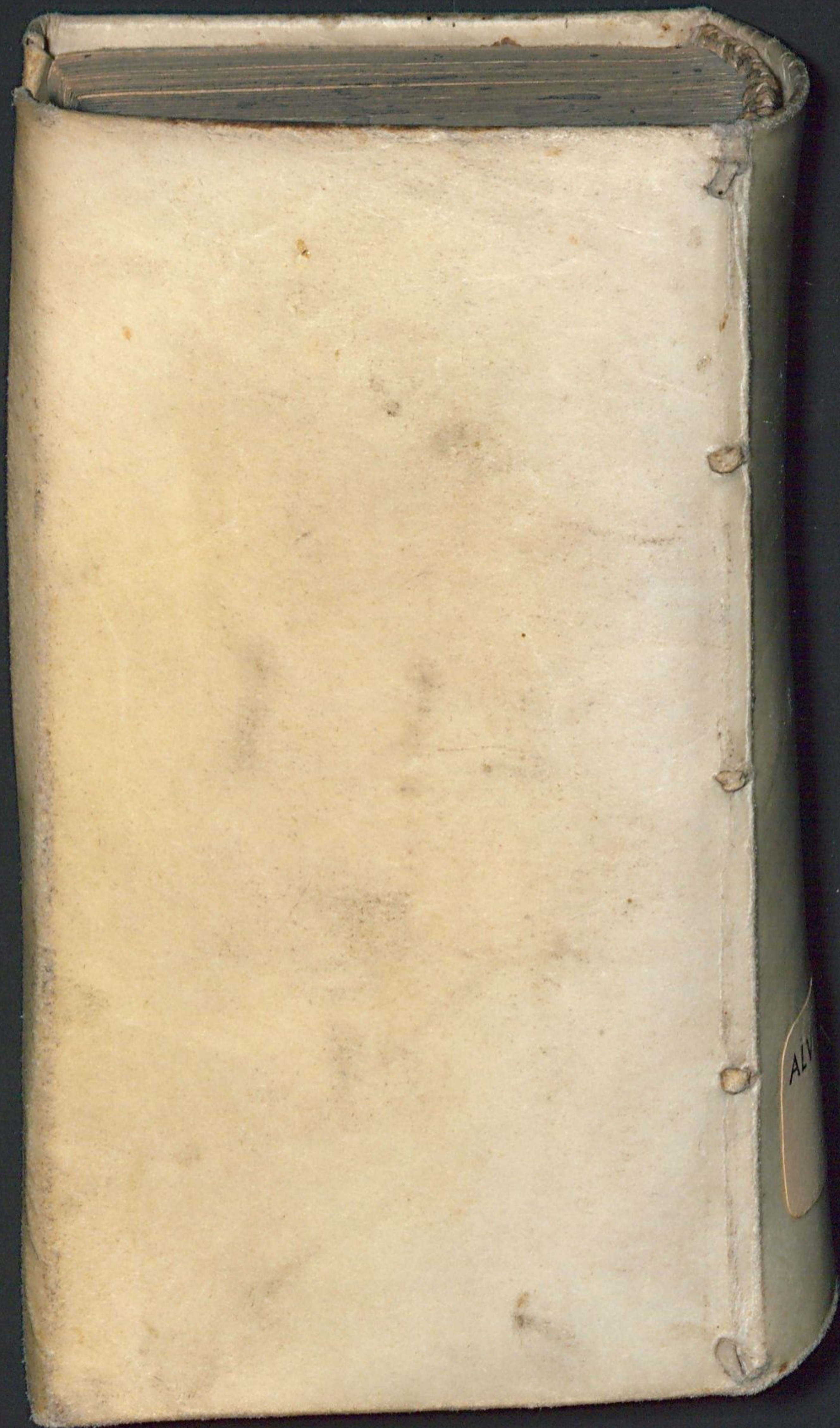

Ludwig Silharsen ✓

ALV

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19
Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

2

RIALIS JURIDICI
AD
STITUTIONUM
ALIAM, PANDE-
t, ut & Paratitlorum,
ecii JC. Germaniæ præ-
seriem succineta methodo
directi,
S POSTERIOR,
Quâ
atissimi Tituli ac
ujuslibet, quotquot va-
ive Pandectarum, sive Pa-
n Vesembecii pelagus inunt
it, concisè exhibentur.
Authore
IMO Schulken/Neo-
nd-Megap. Jurium
Candidato.
JOHANN: BEITH-
ANNI, Anno 1622.

